

Stalking

Bc. Zuzana Hejdová

Diplomová práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana HEJDOVÁ**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Stalking**

Zásady pro vypracování:

Nastudování odborné literatury a zpracování materiálů.

Vymezení pojmů z oblasti tematiky stalkingu.

Příprava a provedení výzkumné části -- kvantitativního, popř. kvalitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení výzkumu.

Prezentace výsledků výzkumu, shrnutí.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ČÍRTKOVÁ, L. Moderní psychologie pro právníky

Idomáci násilí, stalking, predikce násilí, 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 160 s. ISBN: 978-80-247-2207-8.

MELOY, J. The psychology of stalking: Clinical and forensic perspectives. 1st printing. California: Academia Press, 1998. 304 p. ISBN 0-12-490561-7.

SPENCE-DIEHL, E. Stalking: A Handbook for Victims. 1st printing. Florida: Learning Publications, Inc. 1998. 80 p. ISBN 1-55691-161-0.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Eva Šalenová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

12. ledna 2010

Termín odevzdání diplomové práce:

30. dubna 2010

Ve Zlíně dne 12. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

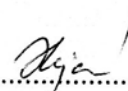
Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně .....1.4.2010.....

....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výtěžku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výtěžku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Diplomová práce se zabývá v České republice zatím ne mnoho známým sociálním fenoménem, nazývaným stalking. Obsahem práce je původ pojmu, jeho využívání v minulosti až do současnosti, popis poruchy, za kterou býval dříve zaměňován a která je často v jeho základu. Práce také obsahuje popis psychických rysů pachatele a několik typů členění pachatelů dle motivu. Nachází se zde také informace o typických obětech, o možnosti obrany a informace o syndromu falešných obětí. V poslední části práce jsou zařazeny popisy právních opatření ke stalkingu v jednotlivých zemích i u nás.

Klíčová slova: stalking, pronásledování, pachatel stalkingu, oběť stalkingu, falešná oběť, právní úprava, dotazník, kvantitativní výzkum

ABSTRACT

This thesis centres on a new social phenomenon named stalking, there in Czech republic not known yet very much. It contains description of origin of this construct, its using from the past to present time, description of a psychical defect, what it had been changed for, and which takes place in the base of phenomenon. Thesis also contains description of psychical traits of perpetrators and some types of clasiffication according to a theme. We can find there also informations about false victims. Descriptions of law proceedings versus stalking in some countries cum our are placed in the last part of this work.

Keywords: stalking, pursuing, perpetrator of stalking, victim of stalking, false victim, law enforcement, questionnaire, quantitative research

Děkuji Mgr. Evě Šalenové za trpělivé vedení a podnětné připomínky k diplomové práci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 VYSVĚTLENÍ POJMU	12
1.1 EROTOMANIE, PŘEDCHŮDCE STALKINGU.....	14
1.2 STALKEROVO OSOBNÍ ZÁZEMÍ	16
1.3 STALKING JAKO SOCIÁLNÍ FENOMÉN	17
1.4 PSYCHOLOGICKÉ VÝZKUMY PACHATELŮ.....	18
1.5 AKTIVITY STALKERA.....	20
2 TYPOLOGIE STALKERŮ	25
2.1 TYPOLOGIE PODLE CÍLE STALKERA	25
2.2 TYPOLOGIE STALKERŮ S OHLEDEM NA RIZIKOVOST PRO OBĚŤ DLE MULLENA	29
2.3 TYPOLOGIE JAKO POMOC PŘI PREVENCI NÁSILÍ PŘI STALKINGU	32
2.4 VÝZKUMY ZAMĚŘENÉ NA OBĚTI STALKINGU.....	35
2.5 DATA Z NÁRODNÍHO VÝZKUMU O TRESTNÉM PRONÁSLEDOVÁNÍ.....	38
2.6 DOPADY NA ŽIVOT OBĚTI	39
2.7 PŘÍSTUPY K ŘEŠENÍ STALKINGU	41
2.8 STALKING U DĚTÍ A ADOLESCENTŮ.....	44
2.9 FALEŠNÉ OBĚTI	46
2.10 ZÁKONY PROTI STALKINGU	47
II PRAKTICKÁ ČÁST	51
3 STALKING	52
3.1 CÍL VÝZKUMU	52
3.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	53
3.3 VÝZKUMNÉ METODY	53
3.4 DOTAZNÍK.....	55
3.4.1 Otázka č. 1: Slyšeli jste již někdy dříve pojem stalking?.....	56
3.4.2 Otázka č. 2: Máte určitou představu, co tento pojem znamená?.....	56
3.4.3 Otázka č. 3: Specifikujte z jakého zdroje jste získali informace o tomto jevu, označte ten, z něž máte informací nejvíce.	57
3.4.4 Otázka č. 4: Znáte někoho, kdo by podle Vás mohl být postižen stalkingem nebo naopak sám ho vykonávat?	58
3.4.5 Otázka č. 5: Myslíte si, že jste se někdy stal/a Vy objektem takového jednání?	58
3.4.6 Otázka č. 6: Pokud ano, kdo je nebo byl pachatelem takového jednání?	59
3.4.7 Otázka č. 7: Pokud Vy nebo někdo z Vašeho okolí má osobní zkušenost se stalkingem, popište prosím formu.....	60

3.4.8	Otázka č. 8: Jaký byl nebo je časový rámec trvání tohoto případu (pokud stále trvá, označte i tuto možnost).....	60
3.4.9	Otázka č. 9: Jaké jsou důsledky pro cílovou osobu v přítomnosti?	61
3.4.10	Otázka č. 10: Jak byste/jste se takovému jednání bránil/a Vy nebo Vám známý člověk, který má s tímto případem zkušenost?	62
3.4.11	Otázka č. 11: Na koho byste se obrátil/a?	63
3.4.12	Otázka č. 12: Vykonával/a jste někdy takovou činnost?	64
3.4.13	Otázka č. 13: Od 1.1.2010 je u nás stalking trestným činem. Považujete tento krok za:	64
3.4.14	Otázka č. 14: Sazby za trestný čin stalking jsou: zákaz činnosti, až jeden rok odnětí svobody, popř. se doba odnětí svobody může prodloužit pokud je obětí těhotná žena, dítě nebo pokud je čin páchan ve více osobách. Takový trest považujete za:	65
3.5	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	66
3.6	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	69
ZÁVĚR.....		70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		71
SEZNAM TABULEK.....		74

ÚVOD

Mezilidské vztahy jsou postavené na komunikaci. Ta probíhá neustále, všemi směry, v mnoha komunikačních kanálech a v různých podobách. Jednou z podob komunikace je také ta patologická. Objevuje se v mnoha formách a díky nejnovějším technologiím také pomáhá formy rozšiřovat a doplňovat. Díky internetu se stává patologická komunikace mnohem promyšlenější, krutější a dostupná masám. Jedné z forem patologické komunikace se budu věnovat na následujících stránkách. Má rozmanitý, často špatně zaznamatelný počátek, různě dlouhý průběh a někdy také překvapivý konec. Vyznačuje se variabilitou, různými vztahy nebo i neexistencí vztahu před započtením komunikace, možností využít pouze telekomunikačních technologií nebo využít je v současnosti s jinými fyzicky prováděnými aktivitami. V našich zeměpisných šířkách byl tento jev dlouho ignorován, ačkoliv v západních zemích již dlouhodobě probíhají výzkumy a ochranná i nápravná opatření, která mají zabránit eskalaci patologického chování pachatele. V České republice jsme již ale začali brát na vědomí, že je zde fenomén, který si buduje své jisté místo mezi trestnými činy a který se bude díky dostupnosti telekomunikačních služeb objevovat stále častěji. Protože se o stalkingu objevuje stále více zmínek, ať již v médiích, které přinášejí informace o případech z ČR nebo přímo v mém okolí, rozhodla jsem se jím zabývat ve své diplomové práci. Myslím si, že je velmi zajímavé být svědkem měnících se sociálních zvyklostí a vznikání sociálních fenoménů jak v reálném tak ve virtuálním světě.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYSVĚTLENÍ POJMU

Pojem stalking pochází z angličtiny a původně znamená stopování a/nebo lovení štvané zvěře. Například v Oxford English Dictionary se objevil až v roce 1997 po několika medializovaných případech. Dle Bran Nicol (2006) ale není tento pojem neologismem, kořeny pojmu „to stalk“ pocházejí z často používané formy staroanglického „-stealcian“ jako ve slově „bestealcian“ tedy „to steal along“ přeloženo jako plížit se okolo. Bran také zachází více do historie: stalker byl definován v roce 1424 jako člověk, jež loví zvěř ilegálně, tedy pytlák, v roce 1508 jako ten, kdo se potuluje a slídí kolem za účelem krádeže. Dále byl tento pojem užíván v literárních dílech jako Hamlet nebo v prvním řádku Komunistického Manifestu od Karla Marxe (*A spectre is stalking Europe...*). Pokud se vrátíme hodně do minulosti, klasická literatura nám dává podněty k uvažování o posedlosti osobami v dílech umělců. Například Shakespearovy sonety pro Černou dámu mohou ukazovat jeho nutkání zabývat se jednou a touž osobou s prvky hrozby, paranoie a obscénnosti. Můžeme se s těmito znaky ovšem setkat i v dílech jiných klasiků.

První novela Luisy May Alcott nazvaná původně Dlouhé fatální pronásledování lásky (*A long fatal love chase*) pojednává o příběhu pronásledované mladé ženy jejím manželem. V příběhu vzrůstá ze strany opuštěného manžela vztek, zlost a mezní násilí. Tato novela byla publikována v roce 1993, ale dopsána byla dávno předtím, již v roce 1866. Těžko říci do jaké míry bylo toto dílo fikcí a do jaké míry může mít reálný podklad v okolí autorky.

Během 20. století byl tento pojem použit také u několika autorů (Arthur Ransome, William Thackeray) ve významu, který se blíží tomu dnešnímu, zaměřenému na pronásledování člověka.

V našich končinách je toto pojmenování vcelku nové, v západních zemích např. ve Velké Británii a Spojených státech amerických je však již od 90. let minulého století tato činnost trestná.

Je možné se na tento jev dívat optikou možného uspokojení vlastních kariérních a materiálních zájmů avšak dnes se nám otevírá pohled také z jiné strany. Pronásledování a další doprovodné činnosti prováděné za účelem snížení kvality života bez objektivního osobního zisku.

Stalkingem nazýváme pronásledování osoby jinou osobou nebo osobami, které pronásledovaná osoba (dále oběť) pociťuje jako nechtěné, ohrožující, ponižující, jedná se vlastně o nevyžádanou pozornost. Ze strany stalkera se jedná o zlovolné a úmyslné dlouhodobé snižování kvality života oběti a ohrožování jejího psychického nebo i fyzického zdraví. Toto chování oběť obtěžuje, a ještě nedávno proti němu byla bezmocná až do chvíle, kdy přerostlo ve fyzické napadení. Tím spíše, že ze začátku nemusí oběť ani okolí takového chování odhalit a také nejbližší okolí oběti různé projevy tohoto jednání může dlouhodobě bagatelizovat nebo jej vědomě i nevědomě podpořit. Existuje několik forem stalkingu, které budou představeny dále. Jsou to formy méně i více subjektivně pociťovány jako nepříjemné a ohrožující, s různým dopadem na psychiku a kvalitu života oběti.

Hlavními projevy, které jsou ze začátku bagatelizovány i samotnou obětí jsou nechtěné projevy přízně většinou opačného pohlaví a také většinou muže. I když jsou pociťovány jako intruzivní a nepřiměřené osobnímu vztahu mezi těmito lidmi, nejsou v prvotní fázi nikým shledávány jako něco ohrožujícího. Jinak je tomu u forem, které mají primárně za cíl poškodit pověst oběti, znemožňování prožití kvalitního života nebo v neposlední řadě fyzicky ublížit.

Stalking je definován jako záměrné a opakované sledování, hlídání a/nebo obtěžování jiné osoby. V mnoha případech je účelem stalkingu vynutit si vztah s neochotným nebo nepřístupným, nedosažitelným objektem pozornosti. Na rozdíl od ostatních kriminálních činů, které obvykle jsou jen jedním činem, stalking je sérií činů v delším časovém období. Stalking je dnes už trestný, ale může zahrnovat také činy, které trestné nejsou jako např. schraňování informací, volání přes telefon, posílání dárků nebo emailů. Tento jev zahrnuje různě dlouhý proces, složený z mnoha jednotlivostí. Rokkers uvádí, že: „Stalking je forma psychického napadení, kdy se pachatel opakovaně, nevyžádaně a přerušovaně nabourává do života oběti, se kterou ho nepojí žádný vztah (popř. už nepojí).“ (Rokkers, 2010)

Ve většině případů, jednotlivé obtěžující výpady nemohou samy o sobě způsobit psychické zranění, dohromady ale ano, protože mají obvykle kumulativní efekt.

Stalking je nejen nechtěná dlouhodobá pozornost, ale také posedlost na straně stalkera.

Tento člověk sbírá o fokusované osobě informace týkající se jejího osobního i pracovního života, snaží se dostat do její blízkosti, snaží se vyvolat reakci oběti na své jednání vůči ní, získat její pozornost, ovládnout život oběti svými aktivitami apod.

Podle Jurtely (in Čírtková 2008) je procentuálně vyjádřen zájem stalkera vůči oběti takto:

- vyhledávání kontaktu s vyhlédnutou osobou (asi 28 % případů)
- získávání úplné kontroly nad současným životem oběti (asi 36 % případů)
- rozhodnutí zničit psychické i tělesné zdraví oběti.

Pronásledovatelé mohou trpět psychickou poruchou, která by dosahovala stupně klinické diagnózy, není to však podmínkou jejich jednání.

1.1 Erotomanie, předchůdce stalkingu

Několik století byla erotomanie srovnávána s nymfomanií. Do 18. století byla tato porucha považována za onemocnění, jež postihuje výhradně ženy, ačkoliv mnoho z případů popsaných psychiatry byli muži. V tomto duchu pokračovalo uvažování o erotomanii asi do 20. století. Pokud vezmeme v úvahu několik málo případů, jež byly popsány v psychiatrické literatuře, je těžké určit, zda je to pozůstatkem doby předchozí, protože je pojmenování erotomaniak používáno jako pejorativní jmenování pro ženy, které jsou velmi přitahovány muži v pozicích moci.

V psychiatrické literatuře se erotomanie objevila v 18. století, kdy ještě nebyla považována za libidózní poruchu. Jako jeden z prvních se touto poruchou zabýval a popsal ji Pinel již v 18. století, na něj navázal jeho žák Esquirol, jež v roce 1837 diferencoval erotomanii a nymfomanií. Později také Clérambault, podle něj také nese své druhé jméno: de Clérambaultův syndrom. Od 18. století prošel náhled na erotomanii dlouhým vývojem. Od choroby z neopětované lásky přes hypersexualitu až po bludné přesvědčení, že je člověk milován někým jiným, jež ale ve skutečnosti zájem nejeví.

Zkoumání podnítil i případ 53leté Francouzsky, která žila v přesvědčení, že ji miluje anglický král Jiří IV. Neustále se pohybovala v blízkosti Buckinghamského paláce a jakýkoliv podnět např. i zachvění závěsů v okně si vysvětlovala jako projev lásky krále k ní.

Čírtková (2008) uvádí, že jako první ve větším měřítku upozornil na jev francouzský psychiatr de Clérambault. Uveřejnil totiž myšlenku, že motivem vůbec nemusí být nezpracovaná láska, sexualita či erotika. Větší váhu přikládal pýše, pocitu mimořádnosti sebe sama a narušení kontaktu s realitou. Během první poloviny dvacátého století se psychiatrie i psychologie snažily o vysvětlení „milostného pronásledování“ jako psychopatologického jevu. Popsány byly také fáze průběhu. „Typický vývoj pronásledování popsal de Clérambault v následujícím třífázovém modelu:

- stadium pýchy: erotoman je pln nadějných očekávání a vykazuje chování typu namlouvání a dvoření;
- stadium zklamání: objevují se obavy, erotoman se cítí zhrzen, oběť pronásleduje výčitkami a falešným obviňováním;
- stadium hněvu: erotoman formuluje majetnické požadavky, signalizuje jejich prosazení cestou agrese, může vydírat či vyhrožovat pomstou.“ (Čírtková, 2008, s 54)

Podle Davise (2002) dochází ve druhé polovině 20. století k posunu v uvažování o erotomanii inspirovanému psychodynamickou teorií, spojovanou s filozofií Sigmunda Freuda. Ta se dále se posunovala směrem k biologické teorii, stejně jako se předpokládalo u dalších duševních onemocnění, že mají biologický základ. Na tyto teorie reagovaly farmaceutické firmy vypuštěním velkého množství druhů nových léčiv zaměřených právě na duševní onemocnění. Tato vlna se ale erotomaniakům vyhnula.

Ve druhé polovině dvacátého století se také z ryze psychiatrického problému „umanutého obtěžování druhé osoby nevyžádanou pozorností“ pozvolna stává problém pro vědní obory s těsnou vazbou na kriminalitu. Spouštěčem bylo velké množství nových případů, které už nestačilo řešit v psychiatrických ambulancích a léčebnách, musely se totiž přesunout do soudních síní. Asi nejznámější je případ umanutého obdivovatele herečky Jodie Fosterové. J.W. Hinckley kvůli ní podnikl 30.3.1981 atentát na prezidenta Reagana. Chtěl tak dle svých slov imponovat herečce a získat si její přízeň. Před atentátem se tento člověk projevoval jako umanutý a systematicky obtěžující fanoušek. Podle Čírtkové (2008) i nové podoby pronásledování, které se objevily (telefonní teror, cyberstalking, expartner - stalking atd.), přispívají k ústupu „psychiatrizace“ problému. Tradiční psychiatrický pojem erotomanie začal být nahrazován výrazem "stalking", který zahrnuje širší škálu jevů. Říká také, že nový výraz akcentuje především spojitost excesivního systematického pronásledo-

vání s násilím. V současné době se do centra pozornosti dostávají dříve opomíjené otázky, jako je ochrana oběti, či pravděpodobnost překlopení pronásledování do přímého fyzického násilí vůči oběti, anebo třetí osobě.

Pod pojem stalking se tedy nezahrnuje pouze erotický obdiv vedoucí až ke vtíravosti. Zahrnuty jsou zde i další formy psychického a fyzického terorizování s motivem nenávisti či pomsty. Objevuje se v mnoha dalších typech vztahů, nejen v privátních jako např. u pronásledování bývalého partnera/partnerky, ale rozšiřuje se i do pracovní sféry, může poznamenat také vztah nadřízený – podřízený, nebo se dostává do vztahů jinak profesionálních např. klient – profesionál poskytující služby např. advokát, psycholog, psychiatr..., zasahuje také sousedské a rodinné vazby. Podnět zahajující stalking může vycházet z reálného podkladu tedy z dřívější interakce mezi obětí a pachatelem z oficiálních nebo neoficiálních předchozích kontaktů nebo pouze z pachatelových pocitů a dojmu, které mohou být vyvolány médii.

1.2 Stalkerovo osobní zázemí

Dříve se předpokládalo, že určité rysy, chování a zázemí mohou předurčovat odmítnutého nápadníka k obsesivnímu chování. Meloy (1998) uvedl výsledky výzkumu, který se zabýval psychologií stalkerů, vzorek zahrnuje pouze pachatele, jež byli pro své jednání trestně stíháni.

I tak jsou výsledky výzkumu pozoruhodné. Studie zahrnovala psychopatologické jevy v minulém životě stalkera, přičemž u 52% se objevil drogový nebo alkoholový abúzus v minulosti nebo přítomnosti, ve 30% duševní onemocnění, ve 49% zkušenost s násilím mimo rodinu nebo fyzickým zneužíváním, 34% pachatelů mělo z dřívější doby záznam v trestním rejstříku, u 31% pachatelů se v původní rodině objevilo násilné chování a 30% pachatelů bylo dříve pronásledováno jinou osobou. Ačkoliv v této studii byly vysoké počty neznámých minulých událostí v životě pachatele, již uvedené zkušenosti s různými patologickými jevy dávají tušit souvislost s dalším chováním pachatele.

Tento výzkum byl prvním v historii, který se zázemím stalkerů vůbec zabýval. Tato data se také shodují s momentálními výsledky výzkumů. „Harmon a kolektiv (1995) udával, že 46% ze vzorku mělo již v minulosti přečiny jako stalking. Meloy a Gothard (1995) udá-

vají, že bylo v minulosti buď léčeno ústavně nebo prošli ambulantní psychiatrickou léčbou a 70% v minulosti nadužívalo léky nebo trpěli závislostí.“ (Meloy, 1998, s 13)

1.3 Stalking jako sociální fenomén

Do středu zájmu policejních složek se problematika pronásledování dostala poměrně nedávno. Při zviditelňování novodobého pronásledování sehrály důležitou roli zejména následující tři momenty:

„1. poměrně rozšířený výskyt tohoto jevu dle viktimologických výzkumů: podle metastudií z prostředí USA přiznává 8 % žen a 2 % mužů, že se setkali s nebezpečným pronásledováním. Experti soudí, že není důvod předpokládat zásadní odlišnost těchto údajů pro Evropu.

2. závažné psychické následky pro oběť: Většina obětí trpí poměrně vážnými poruchami např. spánku. Znepokojující je zejména údaj, že jedna čtvrtina obětí má sebevražedné myšlenky. Také sociální důsledky jsou značné. Oběti ze strachu mění své běžné životní návyky. Téměř polovina obětí se cítí nucena změnit své bydliště či pracoviště. Podle jednoho výzkumu trpí oběti pronásledování posttraumatickou stresovou poruchou v takovém stupni, který odpovídá osobám, jež přežily leteckou katastrofu.

3. hrozba fyzického násilí: Podle empirických studií je riziko překlopení do přímé agrese následující: 64 % pachatelů vyhrožuje, 40 % ničí majetek, 36 % atakuje oběti fyzicky, 6 % dokonce napadá třetí osoby. Zhruba 2 % případů končí smrtí oběti. Sečteno a podtrženo to znamená, že pronásledování obecně představuje nebezpečnou kategorii deliktů.“ (MVČR, 2010)

Úplně první policejní útvar speciálně zaměřený na pronásledování spojené se stalkingem vznikl v roce 1990 v USA pod názvem Threat Management Unit. Tato speciální policejní jednotka sídlila v Los Angeles a vznikla jako odpověď na vraždu mladé herečky R. Schaefferové, která byla zastřelena svým „obdivovatelem“ ve dveřích svého domu. Objevily se i další případy, ve kterých bývalí partneři usmrtili ženy po rozpadu vztahu. Útvar se od začátku zaměřoval hlavně na včasné ohodnocení rizika a předcházení přímého násilí vůči oběti. Prvními oběťmi byli hlavně prominenti z Hollywoodu, postupem času se zde začali

objevovat i běžní občané. V současné době v této jednotce pracuje 10 specialistů, kteří ročně zpracují asi 200 případů. Z tohoto kvanta se pouze necelá třetina týká prominentů.

Kromě specializovaných policejních týmů existuje v USA ještě druhý přístup k nebezpečnému pronásledování a to jsou interdisciplinární týmy. Od roku 1994 funguje v San Diegu tým, jehož členy jsou policisté, právníci, psychologové a psychiatři. Tento tým řeší společně konkrétní aktuální případy a vytvářejí kreativní postupy jak účinně zabránit eskalaci a zastavit pronásledování.

Specializované pracoviště, ať už ryze policejní jednotky či interdisciplinární týmy, neexistují sice ve všech lokalitách USA, ale je samozřejmostí, že oběť pronásledování získá na policii kvalifikované informace o možnostech pomoci. V Evropě je zatím nejdále Velká Británie, která má k dispozici vybrané policejní speciality, jež jsou schopni oběti pronásledování účinně poradit.

1.4 Psychologické výzkumy pachatelů

Ačkoliv v západních zemích již dlouho probíhají výzkumy na téma stalkingu a jeho nebezpečnosti, u nás byl tento fenomén dlouhou dobu neznámý a nepojmenovaný. V USA se tyto výzkumy praktikují od devadesátých let a zaměřují se na různé aspekty jako nebezpečnost pachatele a jeho motivace, možnost prevence a další. Zkoumání pachatelů patří jako u většiny sociálně-patologických jevů mezi nejčastější.

Psychologické výzkumy mají za cíl zjistit, které povahové vlastnosti jsou pro pachatele typické a lze je tudíž chápat jako osobnostní pozadí usnadňující vznik nebezpečného pronásledování. Po metodologické stránce zachovávají klasické postupy. Skupina pronásledovatelů je podrobena různým psychologickým testům a výsledky jsou srovnávány s kontrolní skupinou. Z množství různých a částečně i rozporuplných závěrů bych ráda zdůraznila dva zajímavé výstupy.

1. Psychologické studie došly k závěru, že pronásledování a přidružené projevy vycházejí spíše z osobnostních rysů pachatele než ze situačních faktorů. To znamená, že chování oběti nemá až tak zásadní vliv na spuštění nebo pokračování stalkingu. Lewis a Fremouw (in Meloy, 1998) o tomto faktu hovoří jako o „charakterologických“ příčinách. U většiny

pronásledovatelů se jako bazální zdroj problémového chování zjišťuje tzv. nejistá vazba (insecure attachment), která se projevuje citovou ambivalencí, nejistotou, agresivitou a neschopností řešit závislost ve vztahu. Možnosti změnit tuto charakteristiku terapeutickými zásahy je posuzována velmi skepticky, protože se utváří již v ranném dětství na základě interakce dítěte s matkou.

2. Existují také vyznané odlišnosti v chování pachatele podle jeho pohlaví. Jedním z hlavních aspektů, činících rozdíl i v motivaci pachatele je schopnost řešit problémy (problem solving skills), týkající se sociálních vztahů. Tato schopnost je u mužů většinou nižší než u žen, a proto se předpokládá, že muži se uchylují k pronásledování, protože nemějí vyřešit vztahy jiným způsobem. Ženy naopak volí takovéto jednání zcela programově a pronásledování v jejich režii je tak více promyšlené, systémové a déledobější než pronásledování pachateli muži. Jednání pachatele v závislosti na pohlaví je tak podporováno jinými osobnostními vlastnostmi a dispozicemi. Na asymetrii mezi mužskými a ženskými vzorci erotomanie již upozornil v minulém století Krecht (in Čírtková, 2008). Ten zjistil, že erotomanie postihuje muže všech věkových kategorií, ovšem u žen se vyskytuje ke konci fertility tedy od věku čtyřicítky a výše.

Specializované projekty např. National Crime Victimization Survey usilují o zpracování statisticky nejpravděpodobnějších znaků pronásledovatelů. Podle nich je např. typický pachatel jen o málo starší než jeho oběť, v době, kdy s pronásledováním začíná, zastává spíše kvalifikovanou profesi atd. Od devadesátých let přibývají výzkumy, které upřednostňují forenzní hlediska tzn. chtějí získat poznatky, jež lze upotřebit pro vytvoření teorie o tomto jevu, která by se poté dala využít pro předcházení nebo včasnému zabránění nebezpečného chování v živém případě. Forezně zaměřené výzkumy tedy sledují dva praktické cíle:

1. posuzování rizika, které hrozí oběti při různých variantách pronásledování (threat či risk assessment)
2. vypracování postupů intervence v daném případě neboli management případu (stalking či case management).

Odborníci se shodují v tom, že klíčovým znakem pro posuzování pronásledování a vyhodnocení motivace pachatele je především vztah k oběti. Četné studie se proto zabývají hlubším členěním různých variant pronásledování podle typu vztahu, který mezi pronásledova-

telem a jeho obětí existoval či existuje. Podle empirických zjištění se pronásledování objevuje nejčastěji u těchto typů vztahů: osobní vztahy (milenecké a partnerské kontakty, ale také sousedské vztahy), pracovní vztahy (blíže se rozlišuje zaměstnanecký poměr a profesní vztah, např. bývalý zákazník či klient jako pronásledovatel), mediálně zprostředkované vztahy (tj. pronásledování mediálně známých osobností).

„Na otázku, proč se v těchto vztazích objevuje fenomén pronásledování, odpovídají výzkumy zaměřené na motivaci pachatelů. Dle Mullena (Boon a Sheridan, 2002) lze u pronásledovatelů identifikovat pět hlavních motivačních vzorců:

- reakce na odmítnutí,
- hledání intimity a blízkosti za každou cenu,
- ventilování hostility a nenávistnosti,
- pronásledování z nedostatku kompetencí řešit vzniklou situaci jinak,
- pronásledování jako důsledek predátorské (útočné) agresivity.“

(Čírtková, 1998, s 66)

Uvedené motivační vzorce mají praktický význam pro zacházení s pachatelem. Podle jejich typu se dá uplatnit celá škála reakcí jednotlivých institucí. Například pachatelé hledající intimitu a blízkost za každou cenu trpí často vážnými duševními poruchami i psychotického rázu. Právní opatření bývají proto neúčinná, místo policejní intervence je na místě včasná spolupráce s psychiatry. Naopak u pronásledovatelů, u kterých dominuje reakce na odmítnutí, lze předpokládat respekt k formálním právním krokům.

1.5 Aktivity stalkera

Do aktivit pachatele řadíme ty, jenž jsou namířeny proti oběti, ať už je typ a motiv pachatele jakýkoliv. Tyto aktivity se dají rozdělit do tří skupin, z nichž první zahrnuje obecné techniky, které pachatelé používají u všech typů vztahů s obětí, druhá skupina reprezentuje psychické týrání a do třetí skupiny se řadí opět obecné aktivity, jež prostupují všemi typy vztahů ovšem zaměřují se hlavně na výhrůžky a hrozby. Protože aktivit ohrožujících psychickou či fyzickou pohodu oběti je velmi mnoho, předložila Hallová výsledky kompara-

tivní studie s nejužívanějšími technikami. Výsledky jsou v přehledné tabulce (in Meloy, s 133, 1998):

Typ kontaktu	Hall současná studie (%)	Meloy a Gothard 1995 (%)	Hammell, Hoyt a Lipson 1995 (%)	Pathé a Mullen 1997 (%)
Telefonická volání	87	40	n/a	78
Chození do domu oběti	77	60	n/a	n/a
Sledování	80	n/a	n/a	71
Zasílání dopisů	50	25	n/a	62
Ničení majetku	43	n/a	35	36
Vyhrožování zraněním ostatních	41	45	71	58
Zasílání darů a nevyžádaných věcí	39	10	n/a	50
Fyzické napadení	38	25	28	31

Z dalších aktivit jsou to zejména:

- čekání na oběť před zaměstnáním nebo v sousedství, u jejího domu/bytu
- umístování vzkazů do médií (např. lokální tisk)
- vloupání se do ubytování nebo auta oběti
- seskupování informací o oběti, kontaktování okruhu lidí, kteří oběť znají, vyhledávání veřejných nebo soukromých záznamů pro další informace

Meloy se zabýval technikami, řadícími se do druhé skupiny tedy psychické mučení, které používá pachatel proti svému partnerovi. Patří sem podle Meloye (1998):

Izolace

- zamykání v domě, bytě či některé z místností
- svazování oběti šňůrou, řetězem, pouty apod.
- nucení k životu v izolovaném prostředí od ostatní společnosti
- časté stěhování
- kontrolované styky s ostatními lidmi
- kontrola užívání telekomunikačních prostředků

Degradace

- znehodnocování či devalvace osoby
- veřejné ponižování osoby
- ponižování v soukromí či před rodinnými příslušníky
- popírání schopností, dovedností či kompetencí
- nucení k prostituci nebo jiným sexuálním aktům
- nucení k pornografii
- zavržení, zejména sociální a sexuální

Popírání reality

- přesvědčování osoby, že je duševně narušená
- lhaní a manipulace s druhou osobou

Přivození slabosti produkováním distresu či vyčerpáním

- nucení k přijetí podřízené role
- nucení k úklidu domu či jiné práci nadměrně dlouhou dobu
- zásah do uspokojování potřeby spaní a odpočinku
- zásah do řádu jídla a výživy

Alkohol či drogy

- nucení k užívání drog nebo alkoholu
- nucení k participaci na prodeji či výrobě drog
- přivození závislosti na drogách

Monopolizace percepce

- patologická žárlivost
- kontrolování některých či všech aktivit
- ekonomická kontrola
- nucení partnera, aby se choval podle očekávání pachatele
- odmítání diskuzí a jiné domluvy

Třetí skupinou jsou hrozby a výhružky. Sem jsou řazeny hrozby explicitní i implicitní. Existují výzkumy, v nichž násilné chování koreluje s používáním výhružek stalkerem, avšak existují studie prokazující opak. Při vyhodnocování rizik spojených s vyhrožováním je tedy nutnost značné obezřetnosti. Do této skupiny řadíme hlavně: (opět dle Meloye, 1998)

- hrozby zabitím partnera či jiných rodinných příslušníků
- hrozby zabitím jiných osob
- hrozby spácháním sebevraždy
- hrozby užitím zbraně
- předstírání poprav
- hrozby únosem dítěte nebo provedení únosu dítěte

Dle Davise (2002) se aktivity pachatele dají rozčlenit do určitých vzorců, jež sdružují podobné chování:

Stálé sledování

- neustálé pronásledování
- najmutí detektiva na sledování oběti
- používání kamer, audio zařízení, odposlouchávání telefonu nebo odposlouchávání u oběti doma nebo v zaměstnání
- instalování spywaru do počítače oběti
- instalování GPS vyhledávání do auta oběti nebo jejího telefonu

Manipulativní chování

- jakékoliv legální akce podnikané proti oběti, např. vyhrožování spácháním sebevraždy, pro přinucení oběti zasáhnout, a všechny další metody posilující kontakt s pachatelem

Očerňování

- stalker často lže lidem v okolí oběti, čímž chce docílit zúžení jejích možností a oslabení její sítě podpory. Takto oběť izoluje a učiní jí více zranitelnou a lépe napadnutelnou, dodává si tak pocit kontroly nad obětí.

Objektivizace, zpředmětnění

- stalker ponižuje oběť, tím jí redukuje na úroveň věci, což mu dovoluje cítit se naštvaný na oběť bez známky empatie. Pomáhá to stalkerovi cítit se oprávněný k chování, které vyvíjí směrem k oběti. Vytváření iluze něčeho „nižšího“, slabšího nebo jinak „závadného“ může podpořit blud stalkera, že oběť potřebuje být chráněna nebo potrestána stalkerem.

Hrozby a násilí

- stalker používá hrozeb k vystrašení oběti, také vandalismu a ničení majetku či fyzická napadení, jež zanechávají modřiny a zranění (které mají spíše za cíl vystrašit), méně častá jsou fyzická napadení zanechávající vážná zranění nebo sexuální útoky.

Kyberstalking

- pomocí elektronických médií jako Internet, jež jsou využívány za účelem obtěžovat nebo kontaktovat někoho nevyžádaným způsobem. Stalker může instalovat spyware do počítače nebo mobilního telefonu své oběti a používat spojení k zajištění informací, jež schraňuje. Může také navštěvovat diskusní fóra, o niž ví, že je navštěvuje také jeho cíl, nebo kontaktovat jiné členy diskuze či fóra, se kterými komunikuje jeho cíl. Kyberstalking je rozšíření psychické formy stalkingu.

Skupinový stalking (Gang stalking)

- stalking vykonávaný několika lidmi nebo pokud je jeden stalker schopen přesvědčit ostatní k asistenci na jeho stalkovacích nebo obtěžujících aktivitách proti oběti.

2 TYPOLOGIE STALKERŮ

Existuje několik typologií, rozřazujících pachatele stalkingu do užších či širších škál. Typologie byly navrženy k použití v různých vědních disciplínách a proto se mění ve svých cílech a rozsahu. Některé typologie přinášejí klasifikaci pachatelů podle jejich charakteristiky, jiné podle vztahu pachatele a oběti. Dle Čírtkové (2008) většina forenzně zaměřených studií usiluje o objasnění „psychologie“ pachatelů a jejich utřídění do určitých typů. Přitom se uplatňují různá kritéria, například typ oběti (celebrita, bývalý partner), předcházející vztah k oběti (ano – ne), motivace a osobnost pronásledovatele (psychopatická či psychotická). Naznačená kritéria zkombinoval v roce 1993 Holmes a rozčlenil pronásledovatele do šesti základních skupin, jež jsou uvedeny dále.

2.1 Typologie podle cíle stalkera

Pronásledovatel celebrit – Celebrity stalker

Tento typ pronásledování odstartoval zájem o celý fenomén. V roce 1989 se stal velmi zajímavým událostí o které referovala média. V tomto roce byla zavražděna americká herečka Rebecca Schaeffer, ve dveřích jejího domu jí zavraždil Roberto Bardo, muž, který jí dlouhou dobu posílal zamilované dopisy. Na jeden z prvních herečka dokonce odpověděla, obsah pravděpodobně s milostnou básní ji zaujal. Další dopisy, na které se již Bardovi odpovědi nedostalo na sebe nenechaly dlouho čekat. Poté ale herečka udělala v očích svého obdivovatele kardinální chybu, nahrála v jednom ze svých filmů vášnivou scénu. Dopisy neustaly, ale jejich obsah se radikálně změnil k horšímu. Tentokrát již byly plné urážek a vyhrožování. Bardo se několikrát snažil dostat na místa natáčení, ale protože herečka se s ním nikdy tváří v tvář neseťkala, neznala jeho podobu. První a poslední jejich setkání proběhlo na prahu jejího domu, kde ji zastřelil. Shodou okolností byly v té době zavražděny ještě tři další tehdy neznámé ženy a to právě svými pronásledovateli.

Reakcí na tyto události byly právě nově vytvořené anti-stalkingové zákony a zřízení speciálních policejních oddělení o kterých se zmiňuji výše. Také se tomuto jevu začali věnovat výzkumníci, což povědomí o něm zase posunulo dále.

Předpokládá se, že tento typ stalkingu tvoří asi 30 %. U pronásledovatelů celebrit je na rozdíl od pronásledovatelů neznámých osob významný výskyt klinických symptomů – data

vychází z výzkumu zvláště závažných případů, vyžadujících právní řešení. Nejčastěji jsou to poruchy osobnosti spadající dle DSM – IV do druhé skupiny tzv. emocionálně a dramaticky se chovajících. Patří sem porucha histrionská, narcistická, antisociální a hraniční. Časté jsou také psychotické potíže. Díky těmto zjištěním je právě tento typ stalkingu propojován s erotomanií.

Zvláštností tohoto typu je také proměnlivost objektů pozornosti. Pronásledovatel jich často ve svém činném období vystřídá několik za sebou nebo pronásleduje více lidí najednou. Díky tomuto procesu se začalo uvažovat o fixaci pronásledovatele spíše na samotný proces než na vybrané oběti. Tento typ je tedy také zkoumán více odděleně od ostatních typů.

Psychologický profil pronásledovatelů známých osob je poměrně široký, dá se ale roztřídit podle role, kterou stalker své oběti přisoudil. Tyto role se mohou v průběhu času také prolínat. Slavná osobnost tak může být promítnuta do role:

- milence, milenky
- člena rodiny,
- objektu delikventní sexuality,
- nepřítele,
- údajného spiklence,
- cestu ke slávě.

První z těchto rolí se dělí ještě na dvě a to s obsahem či bez obsahu sexuální tematiky. Jako milenec či milenka může být asexuálně zbožňován/a a idealizován/a do chvíle, kdy se projeví jako bytost se sexuálním pudem. Poté často dochází u stalkera ke zklamání a idealizace se překlápí v nenávist a opovržení.

Ve druhé variantě je sexuální tematika přítomna hned od začátku. Projevuje se v dopisech či vzkazech jako lascivní poznámky, sexuální návrhy nebo zasílání předmětů s erotickým podtextem.

V roli člena rodiny není známá osoba nijak v nebezpečí. Tento typ pronásledovatele obvykle posílá své fotky nebo malé dárky. Nezkouší se dostat do přítomnosti osoby. Bývá to osamělý člověk, starší než vyhlédnutá osoba.

Pokud se známá osoba dostane do role objektu sexuální delikvence, je zde naopak velká pravděpodobnost fyzického napadení. Oběť zpočátku netuší, že je někým sledována a pronásledovatel tak má dostatek času ke sběru informací a také získává nad nic netušící oběti pocit nadvlády. Zde je typické chování pronásledovatele jako lovce.

V roli nepřítele se ocitají nejčastěji lidé ze sféry politiky a hospodářství, ovšem nevyhne se ani prominentům z jiných oblastí. V tomto případě si pronásledovatel projikuje do oběti svou frustraci a hněv. Pokusy o kontakt jsou vulgární a obscénní. Čím více je z pokusů o kontakt patrná psychotická porucha, tím je pronásledovatel potenciálně nebezpečnější.

Příznaky psychotické poruchy vykazuje často také pronásledovatel, jež umisťuje osobu do role spiklence. Do této role jsou často pasováni televizní moderátoři nebo jiné osoby komentující společenské dění. Pronásledovatel získává díky bludům a halucinacím pocit, že přímo a jen k němu je vysíláno nějaké zakódované poselství nebo že jen on toto poselství dokázal odhalit. Kontaktuje tak prominenta za účelem oznámení tohoto a vyžaduje například další informace. Tento typ spíše nebude nebezpečný, pokud se ovšem známá osoba nepřesune do role nepřítele.

Poslední role nazývaná cesta ke slávě zahrnuje pronásledovatele, kteří se chtějí stát mediálně známí a posílit si tak vědomí vlastní identity. Patří sem pronásledovatelé, jež svou oběť fyzicky napadají nebo jinak markantně ovlivní její běžný život.

Pronásledovatel z vášně – Lust stalker

Tento stalker se snaží dostat do osobního až intimního kontaktu s vyhlédnutou osobou. Nepojí je žádný osobní vztah, jsou si navzájem cizí. Důležitým aspektem je zde pocit lovu, dalším aspektem je touha sexuálního zneužití. Velmi často zahrnuje činnost takového pronásledovatele také vraždu. Pozornost tohoto typu se přesunuje z oběti na oběť. Příkladem takového člověka je Jerry Brudos, sériový vrah, jež vždy uvěznil předem dlouho pronásledovanou ženu, poté ji zabil a jako objekt pronásledování si vybral opět jinou.

Pronásledovatel ze ziskové motivace – Hit stalker

Příkladem tohoto stalkera je nájemný vrah. Lidé, které sleduje jsou pečlivě vybraní jeho zaměstnavatelem. Zabití nebo vážné fyzické poranění jsou normou, odměnou je mu fi-

nanční nebo jiné vyrovnání, přinášející mu výhody. Nevyskytují se zde sexuální zločiny, stejně jako zde není rodinný či jiný vztah mezi obětí a stalkerem. Příkladem takového člověka je Richard Kulinski. V jednom z televizních pořadů popsal chladně a s klidem vraždy předem vybraných obětí. Dokonce zmínil i vraždu na Štědrý den, kdy se vydal do města, aby zabil muže a dokoupil pak za finanční odměnu ještě dárky pro své děti.

Pronásledovatel zhrzený a omítnutý v lásce – Love – scorned stalker

Na rozdíl od ostatních typů tento stalker zamýšlí sice použít ve svém jednání násilí, avšak ne způsobující smrt, proti někomu koho zná. Mezi pachatelem a obětí je v tomto případě vztah, ale nemusí být příbuzní. Také tento vztah pomáhá pronásledovateli oběť zastrašit a ukázat jí svou moc. Tato situace může také vyvstat z neporozumění na straně pronásledovatele v nějaké části vztahu. Není zde žádný sexuální podtext při sledování ačkoliv při napadení oběti se již může objevit.

Pronásledovatel ex-partnera – Domestic stalker

Tento typ sdílel jednu dobu se svou momentální obětí její každodenní život. Dříve je pojilo partnerství v podobě manželství, života pohromadě nebo jednoduše páru. Nejčastěji jsou popisovány případy, kdy bývalý manžel pronásleduje svou ex-partnerku. Obvykle jsou takovéto případy během na dlouhou trať a mívají tragická vyústění. Kdo se jednou dostal do stalkerova života jako jeho důležitá součást, stává se také později motivačním faktorem nejen ke sledování, ale i k užití násilí, popř. zabití. Tento druh stalkingu nemá sexuální podtext.

Pronásledovatel politiků – Political stalker

Osoba, kterou tento typ stalkera pronásleduje je mu osobně neznámá, zná ji pouze jako politického činitele. Tyto oběti jsou vybírány pečlivě a činnosti stalkera jsou plánované. Tato osoba obvykle vystupuje na veřejnosti, což pomáhá při sledování a nahrává násilné-

mu chování, které následuje. Motivem je většinou jiná politická ideologie.

26

Stalking Crimes and Victim Protection

Table 2.2 Presidential Stalkers

Year	President	Stalker	Age	Location	Weapon	Injury
1835	Andrew Jackson	Richard Law	35	U.S. Capitol	Handgun	None
1865	Abraham Lincoln	John Wilkes Booth	26	Ford Theater	Handgun	Death
1881	John Garfield	Charles Guiteau	38	Train station	Handgun	Death
1901	William McKinley	Leon Czolgosz	28	U.S. Expo	Handgun	Death
1912	Teddy Roosevelt	John Shrank	36	Hotel	Handgun	Injury
1933	Franklin Roosevelt	Guiseppe Zangara	32	Public park	Handgun	None
1950	Harry S. Truman	Griselio Torresola	25	Blair House	Handgun	None
1960	John Kennedy	Richard R. Pavlick	69	Motorcade	Explosives	None
1963	John Kennedy	Lee Harvey Oswald	24	Motorcade	Rifle	Death
1974	Richard Nixon	Samuel Byck	44	Airport	Handgun	None
1975	Gerald Ford	Lynette Fromme	26	Public park	Handgun	None
1975	Gerald Ford	Sarah Moore	45	Hotel	Handgun	None
1981	Ronald Reagan	John Hinckley, Jr.	25	Sidewalk	Handgun	Wound

Adapted from Sifakis, C. (1991). *Encyclopedia of Assassinations*, Facts on File, New York.

Zajímavá je z tohoto pohledu tabulka (Davis, 2001, s 26) politických stalkerů v USA, kde dochází k pokusu o zranění nebo zabití nejvyššího politického představitele relativně často.

2.2 Typologie stalkerů s ohledem na rizikovost pro oběť dle Mullen

Stalkeři pocházejí ze všech sociálních vrstev a inteligenčních úrovní. Nemusí mít žádné předchozí zkušenosti s kriminální činností, mohou zahrnovat osoby s mentálními odchylkami, stejně jako osoby se sociální maladaptací.

Těchto šest kategorií bylo sestaveno P.E Mullenem. Mullen však tvrdí, že tyto skupiny nejsou zcela odděleny a zařazení do nich je záležitostí úsudku. Stejně jako u sexuálního obtěžování mohou pachatelé spadat do více než jednoho profilu nebo začínat jedním přístupem a skončit jiným.

Odmítnutý stalker

Tento profil je vůbec nejčastější, s nejdouhodobější činností a nejdotěrnější. Odmítnutý stalker je posedlý bývalým partnerem nebo přítelem/přítečkyní, jímž byl ukončen jejich vztah nebo pokud se jsou známky takovéto aktivity v budoucnosti. Záleží na reakcích oběti, záměry stalkera se mohou měnit a odmítnutý stalker se obvykle odpoutává se silným komplexem pocitů usmíření a pomsty. Jak píše Mullen (2009, s 37): „Pocit ztráty může být kombinován s pocitem frustrace, hněvu, žárlivosti, pomstychtivosti a smutku ve stále se měnícím poměru.“ Tento pachatel může být velmi narcistický a může se cítit poníženy odmítnutím. V mnoha případech mají tyto typy slabé sociální schopnosti a malou sociální síť. Jsou také více náchylní nějak uškodit nebo ublížit oběti a mohou také při pronásledování zaútočit. Mohou také začít žárlit, pokud jejich cíl vstupuje do jiného vztahu nebo pokračuje v partnerském vztahu jinou osobou. Násilné chování pronásledovatele v bývalém vztahu s obětí je také dost časté.

Naštvaný stalker

Tento typ hledá způsob jak se pomstít někomu, kdo ho rozzlobil, znervóznil. Může to být jak někdo stalkerovi známý tak také úplně cizí. Jednání pachatele má za cíl vyděsit a zahnat do úzkých. Pronásledovatel vnímá oběť jako někoho podobného člověku z minulosti, jež ho utiskoval a ponižoval a vidí sebe jako někoho, kdo tomuto utiskovateli vrací úder. Oběť také může být někdo z pracovního okolí o kom je pachatel přesvědčen, že ho nějakým způsobem podvedl nebo mu jinak ublížil. Často je iracionálně paranoidní, může být posedlý a vytrvalý. Zatímco tento typ vůbec nepoužívá fyzický nátlak, rád oběti vyhrožuje. Obvykle používá výhrůžky, stížnosti vedoucí k právnímu nátlaku, ničení majetku, krádeže nebo zabíjení domácích zvířat, dopisy nebo jiné vzkazy na autě nebo obydlí oběti nebo sleduje aktivity oběti.

Predátorský stalker

Nejméně častý typ ze stalkerů, toto je klasický sexuální predátor, jehož cílem je fyzicky nebo sexuálně napadnout oběť. Je motivován pouze touhou po sexuálním uspokojení a pocitem moci nad obětí. Tento typ pachatele je sexuálním deviantem, má slabé sociální dovednosti a obvykle má nižší stupeň inteligence. Obvykle také nemá žádný přímý kontakt s obětí během sledování. Tento pachatel se plně zaměstnává dozorem nad obětí, obscénní-

mi telefonními hovory, fetišismem, voyeurismem, sexuálním masochismem a sadismem, exhibicionismem. Oběti může být někdo pronásledovatelem známý nebo úplně cizí člověk.

Vyhledávač důvěrnosti

Tento typ se snaží vybudovat s obětí intimní, důvěrný a láskyplný vztah. Pro tyto pachatele je oběť dlouho hledaná blízká duše, se kterou se měl setkat. Také mohou mít bludy o zamilovanosti oběti do nich, což je klasická erotomanie. Mohou interpretovat jakoukoliv reakci oběti jako podporu jejich chování a to i negativní reakce. Tento typ často píše dopisy, posílá dárky nebo volá své oběti. Nejspíše věří, že je oběť bude milovat kvůli tomu, že do pronásledování oběti a pokusů kontaktovat ji vložili vše, a jsou také velmi resistantní proti změně tohoto přesvědčení. Vyhledávač důvěrnosti má opravdu až domyšlivý pocit oprávněnosti, a pokud mu dojde, že byl odmítnut, začíná vyhrožovat nebo může oběti nějak ublížit, někdy také fyzicky – v tom případě se stává odmítnutým stalkerem viz výše. Tento typ také žárlí pokud oběť naváže nebo má jiný partnerský vztah. Po odmítnutém stalkerovi je tento typ nejvytrvalejším. Většinou nepřisuzují vážnost právním sankcím proti nim, vnímají je totiž jako výzvy k překonání, aby mohli lépe demonstrovat svou lásku k oběti.

Nevhodný nápadník

Nevhodný nápadník touží po romantickém nebo intimním vztahu s obětí, ale má snížené sociální a nápadnické schopnosti. Tento pronásledovatel bývá velmi narcistický a odtržený od citů oběti, nemá dostatek empatie. Také věří, že může přitahovat kohokoliv. Typickou činností je opakované pozvání na schůzku nebo telefonáty i po odmítnutí. Může vyžadovat fyzický kontakt jako např. držení se za ruku nebo líbání oběti, ale nestane se fyzicky nebezpečným. Tento stalker je méně vytrvalý než ostatní, často má za sebou již několik takovýchto epizod a pravděpodobně bude v tomto duchu i pokračovat. Obvykle rychle přestane, pokud je mu pohroženo právními kroky nebo po domluvě.

Erotomaniak a Chorobně poblázněný

Tento stalker věří, že oběť je do něj zamilovaná. Věří tomu i navzdory faktu, že oběť neudělala nic pro tento dojem a také spíše tvrdí opak. Erotomaniak si interpretuje vše jako podporu svého bludu a je přesvědčený, že vysněná romance se jednou stane stálým vztahem. Pachatel trpívá akutní paranoiou a je pro něj typické vybírat si oběť s vyšším společ-

čenským statutem. Bude opakovaně zkoušet komunikovat se svým předpokládaným milovníkem/milovnicí a také nepřikládá žádný význam právním sankcím nebo hrozbám těchto sankcí. Tomuto typu v jeho chování zabráni pouze psychologická léčba.

Kyberstalking a kyberstalkeři

Kyberstalking je rozšířením psychického stalkingu, tento přístup používá elektronických médií, jako je internet a počítačový spyware. Konkrétní činnosti, jež jsou zde zahrnuty jsou virtuální pronásledování, obtěžování a zastrasování vybraných uživatelů přes internet. Oběti tohoto chování jsou pronásledovány a obtěžovány v chatovacích místnostech spammem, zanecháváním vzkazů v návštěvních knihách, zasíláním virů na počítač apod. Osoba, tuto činnost provádějící, může také na tuto činnost někoho dalšího zaměstnávat. Kyberstalking může být jedinou formou jak provádět dozor nad aktivitami jiného člověka. Kyberstalker se nemusí přesunout od kyberstalkerství k fyzickému stalkingu. To ale samozřejmě neznamená, že jeho chování je méně stresující. Motivy takového stalkera mohou zapadat do kterékoliv popsané kategorie. Mimoto používán jiných identit jako možnosti maskování znesnadňuje odhalení této osoby. Programy, které maskují IP adresu a anonymní poštovní klienti jsou jediné dva příklady, jež zamezují identifikaci pronásledovatele a jeho digitální lokace.

2.3 Typologie jako pomoc při prevenci násilí při stalkingu

Prakticky zaměřené studie se pronásledovatelů se zaměřují zejména na možnost predikce fyzického násilí ze strany stalkera. Jsou v nich hledány takové rizikové faktory, které by pomohly předpovědět hrozbu napadení oběti. Čírtková (2008) jmenuje autory Jamese a Fahrnhama, kteří analyzovali vzorek 85 stalkerů, z nichž 32 % spáchalo vraždu nebo se dopustilo těžkého ublížení na zdraví. Tuto skupinku výzkumníci porovnávali s ostatními stalkery, kteří se těžkého násilí nedopustili. Přitom sledovali klinické, demografické a kriminologické charakteristiky těchto skupin a zjistili, že násilní pronásledovatelé vykazují jiný osobnostní profil než ti s lehčími projevy pronásledování. Podle nich se těžké zločiny uzavírající stalking jeví jako katastrofické události, protože se jich typicky dopouštějí osoby bez kriminální minulosti a navíc dobře sociálně integrované. Jsou například bezproblé-

mově začlenění do pracovního života. „Na statisticky významné hladině se v jejich anamnéze neobjevil ani alkoholismus či abúzus drog, ani předcházející vážné psychické poruchy nebo „kriminální kariéra“. Jako predikátory společné pro celou skupinu byly ustanoveny pouze tři faktory:

- předcházející vyhledávání a pohyb kolem bydliště oběti,
- průměrná či relativně krátká doba stalkingu,
- absence předcházejícího kriminalizovaného násilí (čistý trestní rejstřík).“

(Čírtková, 1998, s 72)

Za slabší signál ohrožení oběti lze považovat i předcházející výhružky. Skupina, kterou tvořili stalkeři s lehčími projevy násilí se vyznačovala určitou stálostí těchto projevů. Lehčí násilí tedy dotvořilo jejich interakční „dovednosti“. Vykazovali také problémy se sociálním začleněním ať už jako v pracovním nebo osobním životě a byly u nich častěji shledány různé psychické poruchy.

Z těchto výzkumů vzešlo jasné stanovisko a to, že existují různé predikátory pro budoucí chování pronásledovatelů. Existuje tedy potřeba monitorovat chování pachatele a nepodceňovat jeho možnou nebezpečnost. Samozřejmě smyslem těchto výzkumů nebyla jen možnost predikce násilí, ale možnost preventivně proti němu zasáhnout. Proto také Boon a Sheridan (in Čírtková, 1998) vytvořili typologii stalkerů, kde je přihlíženo také k reakci pronásledovatele na právní opatření.

Protože mnoho klasifikací se zaměřuje pouze na jedno hledisko členění pachatelů, vytvořili Boon a Sheridan typologii zohledňující hned několik hledisek najednou, a to: různé úrovně rizikovosti pro oběť, motivace pachatele, případné duševní poruchy pachatele a další intervenující aspekty.

Multi – axiální typologie

Pronásledování ex – partnerem

Tento typ vytváří až 50 % všech případů stalkingu. Patří k nejnebezpečnějším formám, je zde nejvyšší riziko násilného chování. Riziko se zvyšuje tím více, pokud bylo násilí již součástí ukončeného vztahu s obětí. Také motivace pramení z dřívějšího vztahu, kdy se

pronásledovatel vidí jako odvržený a vrací se myšlenkami neustále do minulosti. Jednání tohoto typu je velmi emocionální.

Pronásledování umanutým (poblázněným) obdivovatelem

Tento typ tvoří asi 18 % ze všech případů. Dle věkové skupiny, kam pachatel spadá se dělí na dva podtypy: mladý obdivovatel a obdivovatel středního věku. Název napovídá, že objekt takového pronásledování je spíše idolem než obětí. U mladého obdivovatele je vysoká pravděpodobnost, že bude reagovat na psychologicko – intervenční pomoc, u staršího pronásledovatele je možný stejný postup ovšem doplněný o úplné přerušování kontaktů s objektem zájmu. Tento typ pronásledovatele by rád s obětí navázal romantický vztah, popř. s ní plánuje budoucnost, není zde obsažena potřeba pocitu moci a pomsty.

Fixovaný pronásledovatel s psychickými poruchami

Tento pronásledovatel může být opět dvojího druhu. Ten méně nebezpečný, tzv. fixovaný pronásledovatel se zaměřuje hlavně na ženy, se kterými přichází do kontaktu hlavně profesně, tedy např. jako klient či kolega. Pachatel by rád navázal s obětí vztah a je přesvědčen, že oběť s ním také. Jinak se v jeho chování ale nevyskytují žádné psychotické projevy. Bývá dobrým manipulátorem, málokdy použije přímé hrozby. I přesto se oběti doporučuje podniknout příslušné právní kroky a přerost úplně kontakt s pronásledovatelem

Druhý podtyp, fixovaný pronásledovatel se zvýšenou nebezpečností již trpívá určitým stupněm psychického narušení. V minulosti má již většinou buď pobyt v psychiatrickém zařízení nebo jej eviduje policie pro agresivní chování nebo sexuální odchylky. Stejně jako u prvního podtypu zkouší oběť kontaktovat různými způsoby, ovšem v jeho zorném poli se objevují ženy i muži a to hlavně vyššího sociálního statusu. Doporučení je stejné jako u prvního podtypu.

Sadistický pronásledovatel

Tento typ tvoří z celkového počtu zkoumaných případů asi 12 %. Nejdůležitější je zde snaha o úplnou kontrolu oběti postupně eskalující v zavražďování. Tito pachatelé jsou velmi nebezpeční a nejednají v návalu emocí. Své jednání mají dopředu promyšlené a napláno-

vané. Jako chladní až psychopatičtí jsou vnímání také svým okolím. V chování takového pronásledovatele se střídá laskavost a násilnost, oběť je tak dezorientována a často potřebuje odbornou péči.

Tento pronásledovatel je velmi manipulativní, jeví se přátelský a komunikativní. Ve skutečnosti mu chybí empatie, je egocentrický a povrchní. Vybírá si ženy i muže, zejména přátelské a v dosavadním životě úspěšné. Jeho výběr není zcela jasný oběti ani jejímu okolí. Pronásledovatel se ze začátku chová přátelsky i k zatím nic netušící oběti. Začíná ji upozorňovat na existenci někoho, kdo kontroluje její život, nechává např. vzkazy nebo ničí majetek, který pak v rámci přátelskosti pomůže opravit, často používá pomluvu nebo kontakt až ublížení lidí z okolí oběti.

2.4 Výzkumy zaměřené na oběti stalkingu

Jakmile se na případy stalkingu začalo soustředit právo, začaly v USA vznikat další výzkumy zaměřující se na oběti takového jednání s cílem upřesnit a rozšířit některé informace, jež by zpětně pomohly jeho prevenci i potrestání. Jednotliví výzkumníci se zaměřili na různé skupiny obětí stalkerů. Např. vysokoškolskými studenty se zabývali Fremouw, Westrup, Pennypacker, studijními poradci a terapeuty se zabýval Romans. Oběťmi, jež svého pronásledovatele znaly se zabývali Meloy, Romans, Hays, White, oběťmi s neznámým pronásledovatelem např. De Becker. Na oběti známé stalkery navazuje výzkum těchto pachatelů, jež dříve nebo současně figurovali v případech domácího násilí, těmi se zabýval opět Meloy. Další studie byly již s širším přístupem a zkoumaly oběti ze všech vrstev společnosti a z velmi širokých geografických území, zde například Kong, Pathé, Mullen.

Doris M. Hallová ve spolupráci s firmou Maverick Group, jež pracovala na vlastní náklady, připravili kampaň, kde oslovili osoby s přímou zkušeností s pronásledováním z Atlanty, Chicaga, Denveru, Los Angeles, San Francisca, Newarku a New Jersey. Maverick Group zpracoval materiály s kontaktem na výzkumníka, jež byly v celonárodních i lokálních médiích a měly za úkol podpořit oběti stalkingu ke kontaktu výzkumníka. Ten absolvoval také rozhovory v rádiích, tisku i televizním vysílání. Osloveny byly také organizace, jež pracují s oběťmi domácího násilí a krizová centra. Tato studie tedy zakládá na lidech, jež sami sebe považují za oběti stalkingu.

2.4.1 Výsledky

Z dobrovolného vzorku vzešly tyto údaje: 83 % lidí, jež se považovali za oběti pronásledování byly ženy, 17 % muži. Ačkoliv tato data byla zarážející, přidávaly se další informace, jež tento stav vysvětlovaly.

Možnosti jsou dvě: za prvé, muži obvykle nevyhledávají pomoc v krizových centrech a centrech pro oběti domácího násilí, proto se také nemohli dovědět a být podpořeni v účasti na výzkumu v těchto organizacích. Nepovažují se za oběti z různých psychologických či jiných důvodů (popření a neochota vidět sebe samého jako oběť, neznalost problematiky, menší ochota prezentovat a sdělovat své problémy). Za druhé, proporcionalní rozdělení obětí je opravdu takové.

Pachatelé byly rozděleni do tří skupin:

- 1) s předchozím sexuálním vztahem,
- 2) s předchozím vztahem bez sexuálního aspektu,
- 3) osoby bez předchozího vztahu.

K první skupině přiřadilo své pronásledovatele 57 % respondentů, ke druhé 35 % a ke třetí 6 % respondentů. 2% lidí nevěděla, do které skupiny svého pronásledovatele v době výzkumu zařadit. „Stalkerova identita může zůstat neznámá nebo v určitém okamžiku může jednotlivec uvést svou identitu ve známost přetrvávajícím fyzickým výskytem u domu oběti, v místě zaměstnání nebo na jiném místě.“ (Wright et al in Meloy, 1998, s 118)

Dle vzoru zařazování do tří skupin bylo také zkoumáno pohlaví pachatele. Podle Meloye (1998) jsou většina stalkerů z dříve intimních vztahů muži (89 % versus 11 % žen).

V jím uváděném vzorku mužů si dřívější intimní partneři vybírali z 99 % ženy a v 1 % byl cílem mužského pronásledování muž. 67 % z dřívějších intimních partnerů z řad žen se zaměřilo na muže a zbývajících 33 % pronásledovalo opět ženy. V tomto vzorku bylo 5 % z dřívějších intimních partnerů v homosexuálním vztahu.

Ve druhé skupině zahrnující známé osoby z dřívější doby se na muže zaměřilo 94 % žen, muži ale více pronásledovali muže a to v 56 %.

Cizí lidé, jež pronásledují si také vybírají spíše stejné pohlaví. Ve vzorku bylo 38 % žen pronásledováno opět ženou, pouze v jednom případě byl muž pronásledován cizím mužem.

Pronásledovatel jako cizí osoba stejného pohlaví se tedy objevil ve 44 %. U těchto výsledků bohužel nelze odhalit, zda mělo pronásledování osobou stejného pohlaví homosexuální či jiný podtext.

Kong (in Meloy, 1998) uvedl, že ženy byly prakticky vždy pronásledovány opačným pohlavím, zatímco muži byli skoro tak často pronásledováni muži (44 %) jako ženami (52 %). Tyto výsledky odpovídají výsledkům zjištěným ve studii zřízené Kanadským Centrem pro Právní Statistiku, v němž 46 % mužských obětí stalkingu bylo pronásledováno běžným známým, často jiným mužem.

Trvání stalkingu

V tomto výzkumu uváděném Meloyem (1998) byl rámec minimálního a maximálního času uplatňování stalkingu od necelého měsíce do třiceti jedna let. To jsou časy, které udali sami respondenti. Minimální časový úsek tedy od necelého měsíce do šesti měsíců udávalo 17 % respondentů, od šesti měsíců do jednoho roku se potýkalo se stalkingem 23% respondentů, od jednoho roku do tří let to bylo 29 % respondentů, mezi třemi až pěti lety to bylo jen 18 % respondentů a více než pět let již 13%.

Podobné výsledky měli Pathé a Mullen (in Meloy, 1998), u nichž byl průměr jednoho případu stalkingu určen na dva roky.

Věk, vzdělání a rodinný stav obětí

Věkový průměr obětí byl zjištěn velmi široký, od 16 do takřka 70 let, Mullen ve svém výzkumu (in Meloy, 1998) našel časový rámec od 14 let do věku přes 50. Průměrný věk oběti stalkingu byl tedy 35 let.

Předpokladu o zranitelnosti oběti také nahrávají fakta o rodinném stavu oběti. Nejvíce pronásledovaných lidí bylo svobodných a žijících samostatně tzn. bez partnera (děti zde nejsou zmiňovány), na druhém místě co do výskytu byly osoby rozvedené, opět žijící bez partnera. Třetí místo náleží osobám v jejich prvním manželském svazku, na dalším místě jsou lidé sezdáni, ale žijící odděleně, na pátém místě v pomyslném žebříčku se objevili lidé, jež si znovu vzali svého bývalého manželského partnera. Na předposledním a tedy

skoro nejméně zajímavém místě z pohledu pronásledovatele jsou osoby žijící s partnerem ve volném svazku a nejméně zajímavé jsou vdovy a vdovci.

2.5 Data z Národního výzkumu o trestném pronásledování

Jako první začali výzkumníci z USA zkoumat vztahy, jež zasáhl stalking z různých úhlů, aby zjistili, jak mohou být jednotliví lidé v takových vztazích ovlivněni. Stalking se může vyvinout a přetrvávat díky tomu, že se lidé snaží špatným způsobem vyřešit své problémy s kontaktem s opačným pohlavím nebo v rodinných vztazích. Jedinci náchylní k nesnázím ve vztazích a se špatnými vztahovými zkušenostmi jsou více přitahováni jednáním, jež obsahuje prvky stalkingu k vyřešení svých dalších vztahových těžkostí.

Odhaduje se, že během 12 měsíců se 14 osob z každé tisícovky osob stane obětí stalkingu.

„Asi polovina (46%) zaznamenala minimálně jeden nechtěný kontakt týdně, 11% obětí tvrdí, že jsou pronásledováni více jak 5 let. Pravděpodobnost, že se člověk stane obětí stalkingu se zvyšuje, pokud je rozvedený nebo žije s partnerem odděleně – 34 z 1000 lidí.

Ačkoliv muži a ženy byli ve stejném poměru sexuálně obtěžováni, ženy jsou více náchylné k viktimizaci stalkingem.

Mušské (37%) a ženské (41%) zkušenosti se stalkingem mají stejnou pravděpodobnost nahlášení na policii. Přibližně jedna ze čtyř obětí stalkingu popsala také některou z forem kyberstalkingu. 46% obětí stalkingu pocítilo obavu z budoucích událostí, protože nedokázaly odhadnout co se dalšího může přihodit.

Asi tři ze čtyř obětí nějakým způsobem pachatele znaly.“

(Catalano, 2010)

Riziko viktimizace se mění více i stalkingu než u sexuálního obtěžování. Ženy jsou náchylnější ke zkušenosti se stalkingem, za dobu výzkumu stalking zažilo 20 žen z tisíce ve vzorku nad 18 let, u mužů je to pouze 7 z 1000 nad 18 let. Přitom u mužů i žen je stejná pravděpodobnost, že se setkají se sexuálním obtěžováním.

Samozřejmě existují studie i z jiných zemí než USA. „Anglosaské studie udávají, že zhruba 4–7,2 % mužů a 12–17,5 % žen už aspoň jednou v životě na vlastní kůži poznalo, co je to stalking. V první německé studii o prevalenci stalkingu uvedlo 11,6 % dotázaných, že

byli minimálně jednou v životě obětí stalkera. Mezi oběťmi bylo 87,2 % žen a 12,8 % mužů.“ (Dressing, 2005, s 168)

Stalking je významným fenoménem i pro kriminalistiku, protože může předznamenávat závažné násilné trestné činy. Dle Dressinga (2005) při zkoumání 141 případů žen, jež byly usmrceny svými bývalými partnery, bylo zjištěno, že v 76 % případů se pachatel projevoval jako stalker. Dále uvedl, že 34,6 % stalkerů svým obětím výslovně vyhrožuje a ve 30,4 % případů skutečně následuje násilné jednání. Pro německou trestněprávní praxi se tak stalking stal významným jevem.

2.6 Dopady na život oběti

Čírtková (2008) uvádí, že stejně jako u většiny násilných fenoménů dominovala i u stalkingu nejdříve problematika jeho pachatelů. Až koncem dvacátého století se objevily solidní studie o jeho obětech. Jejich první podrobnou studii publikovali koncem 90. let minulého století australští autoři M. Pathé a P. Mullen.

Tito psychiatři měli k dispozici údaje od 100 pacientek ze své praxe, které byly pronásledovány po dobu nejméně jednoho měsíce a byly vystaveny více než jednomu způsobu pronásledování. Ačkoliv šlo ve většině případů pouze o mírnou podobu stalkingu, většina z těchto žen musela razantně změnit svůj životní styl. Polovina z nich změnila zaměstnání nebo alespoň pracovní dobu a významné procento změnilo i bydliště. Utajováním svých kontaktních a osobních informací před svým okolím se dostaly do sociální izolace. Tyto ženy si také stěžovaly na bolesti hlavy, nespavost, výkyvy tělesné hmotnosti nebo nechuť přecházející až k permanentním žaludečním potížím. Dalším doprovodným aspektem byly deprese a u 83 % obětí byly shledány těžké stavy úzkosti. Polovina z těchto žen trpěla posttraumatickou poruchou. Jedna čtvrtina z tohoto vzorku vážně přemýšlela o sebevraždě nebo se o ni přímo pokusila.

„V americké studii dospěla D. M. Hallová k závěru, že stalking způsobuje negativní osobnostní změny, které se projevují nárůstem podezřívavosti a strachu a poklesem schopnosti důvěřovat druhým. Následovaly další studie, které už používaly standardizované diagnostické nástroje.“ (Čírtková, 2008, s 85) Tyto studie potvrdily, že oběti stalkingu častěji než běžná populace trpí poruchami duševního zdraví. Intenzivně je také zkoumán vliv proná-

sledování na vznik PTSP. Protože však stalking zahrnuje širokou paletu činností, které oběť poškozují, není zatím žádný výsledek ohledně zařazení tohoto fenoménu do diagnostických manuálů. Důležitým vodítkem k závěrům je výzkum realizovaný Technickou univerzitou v Darmstadtu. Byl založen na propracovaném telefonickém rozhovoru. Výsledky mluví jasně: celých 76 % obětí trpělo různými variantami znovuprožívání včetně tzv. flashbacků, 50 % osob potvrdilo příznaky vyhýbání se a 90 % osob potvrdilo hypervigilanci (viz dále).

Popis dle Čírtkové (2008)

Znovuprožívání

- opakující se, vtíravé a stresující vzpomínky
- tělesné reakce při kontaktu s podněty připomínající pronásledování
- flashbacky
- opakující se noční můry

Vyhýbání se

- pocit, že vlastní budoucnost je nyní značně omezená, narušená
- vyhýbání se lidem, místům a situacím, které připomínají pronásledování
- ztráta zájmu o aktivity, které byly dříve pro osobu důležité
- pocity odcizení se od ostatních lidí
- odmítání mluvit o pronásledování a neschopnost vybavit si jeho některé aspekty

Hypervigilance

- nadměrná bdělost a ostražitost
- různé poruchy spánku
- zvýšená lekavost
- podrážděnost a afektivní výbuchy
- poruchy koncentrace

Výzkumů zaměřujících se na chování a prožívání oběti proběhlo více a byly různých forem. Jednou z forem byl právě telefonický rozhovor nebo internetový dotazník, kde však byla přísná kritéria pro zařazení odpovědi do statistik. Výsledky těchto výzkumů byly velmi podobné, což opět potvrzuje jejich validitu. Na rozdíl od psychologických diagnostických testů vypovídaly také o majetkové škodě a mapovaly celkovou sociální situaci oběti v průběhu stalkingu.

Sheridan a Hoffmann (in Čírtková, 2008) uvádí jednu z takto vedených studií, jež byla vedena univerzitou v Leicesteru ve spolupráci s organizací na ochranu obětí stalkingu tzv. Network for Surviving Stalking. Studie probíhala v letech 2004 a 2005, bylo zde získáno 1 239 odpovědí z toho 905 bylo po kontrole analyzováno. Přes 80 % obětí byly ženy, pachatelé byli většinou muži a nejčastější věk oběti i pachatele byl mezi 30. a 40. rokem. Bylo také zjištěno, že pro 47 % pronásledovaných osob znamenal stalking citelnou materiální újmu. V jeho důsledku totiž byly nuceny změnit zaměstnání nebo práci ztratily. Náklady také představovaly finance na zajištění vlastní bezpečnosti (např. kamerový systém apod.) a/nebo opravy poničeného majetku (osobní automobil).

Zajímavé jsou také údaje o postižení dalších osob, jichž se pronásledování přímo netýkalo. Tyto osoby jsou označeny jako sekundární oběti a jsou to nejčastěji její přátelé (33 %), rodina (30 %), děti oběti (23 %), životní partneři (20 %). V pětině případů došlo také na kolegy a sousedy pronásledované osoby nebo další osoby do případu zasahující z profesních důvodů (policisté, právníci). Ačkoliv nebyli primárními oběťmi, pronásledovatel na ně v průběhu času také zaměřil svou pozornost. V průměru bylo každým jedním případem stalkingu zasaženo 21 osob.

2.7 Přístupy k řešení stalkingu

„Stalking představuje komplexní psychologický a sociální děj, za kterým se skrývají různé motivy, emoce, jednání, interakce a také různé varianty psychopatologie. Případ od případu vykazuje rovněž různou dynamiku. Při zvážení všech těchto aspektů je zřejmé, že nemůže existovat jedna strategie, kterou bychom mohli použít univerzálně u všech případů pronásledování.“ (Čírtková, 2008, s 89)

Pro přerušení pronásledování je možné využít několik přístupů od těch s nulovou reakcí, kdy oběť na stalkerovy aktivity nijak viditelně nereaguje, nesnaží se zasáhnout, přes právní kroky až po zásah policie. Zvolené metody by měly samozřejmě odpovídat jak prožívání stalkerových aktivit obětí tak objektivním možnostem řešení, tak, aby byly účinné, reálné. Tento postup se nazývá management případu (case management) a jeho hlavním cílem je zajištění fyzické bezpečnosti oběti a pokud možno zastavení stalkingu.

Důsledné ignorování pokusů o kontakt

Na začátku je jasné a přesvědčivé sdělení oběti stalkerovi, že nestojí o žádný kontakt. Protože pronásledovatelé si často překrucují reakce oběti k obrazu svému, musí toto sdělení být natolik jasné, aby vznikl co nejmenší prostor pro dezinterpretaci. Po dostatečně jasném vyjádření je třeba setrvat u nulové reakce. Častou chybou je, že oběť po určitém čase, kdy vytrvala nereagovat již tento stav nevydrží a s pronásledovatelem se dostane svým příčiněním do kontaktu. Pronásledovatel ale na tento okamžik čeká a je rád za kontakt, ať je v jakémkoli duchu.

Vyhnout se setkání, jít stalkerovi z cesty

Toto je jedna z možností jak stalking zastavit. Účinkuje jen u některých typů stalkerů a je u ní nutné určité utajení. Oběť mění své aktivity a zvyky, mění dobu, kdy se pravidelně vyskytuje na stejných místech což může zahrnovat také změnu bydliště. Je jen na pronásledované osobě, zda takovýto postup zvolí, pokud je doporučován zvnějšku, pociťuje to oběť většinou jako další příkoří. Ačkoliv ona sama se ničím neprovinila, má měnit své činnosti což také často obsahuje sociální omezení. Protože má ale pronásledovaná osoba kontrolu jen nad svým vlastním chováním ne nad chování stalkera, je toto možnost, se kterou je nutné počítat.

Stalking dokumentovat

Toto je pravidlo, které by mělo být dodrženo vždy, ať osoba zvolí jakýkoliv jiný postup v kombinaci s tímto. Vždy a stejně tak i u stalkingu, pokud je to možné dokumentujte chování, které ve vás vyvolává pocit ohrožení. Lidé takové chování obvykle ignorují a předpokládají, že brzo přestane samo, v případě stalkingu tomu však tak není.

Je dobré dokumentovat všechny incidenty včetně dat, času, jmen, svědků a apod. Obtěžující emaily je lépe zálohovat i když jsou anonymní. Také je dobré ponechat si všechny případné dárky, možností je také nahrávat své telefonní hovory, fotit jakékoliv poškození majetku, nahrávat nebo vyfotografovat stalkera při obtěžování či sledování.

Stalking zveřejnit, informovat o něm okolí

Zveřejnění informací o pronásledování vlastní osoby může posílit vlastní pocit kompetence a kontroly nad svým životem. Brání také tomu, aby měl pronásledovatel se svým očerňováním náskok při informování okolí oběti.

Hledat pomoc a podporu

Vyhledání laické i odborné pomoci je jeden ze správných kroků, jak aktivně vystoupit proti stalkingu. Tato pomoc by měla vést k rozptýlení klamných mýtů o pronásledování a poskytnutí objektivního pohledu na problémy oběti. Ty buď pomohou její obavy zmírnit nebo aktivně vyhledat další pomoc v podobě právních kroků.

Obecné rady:

- měnit vzory svého chování, nedělat vše stále dokola ve stejný čas nebo chození stále na stejná místa.
- oznámit svému okolí – rodině, přátelům atd., že vás obtěžuje stalker. Lepší je přidat také fyzický popis popř. fotku či obrázek tohoto člověka.
- ochrana svých osobních dat např. údaje o bankovním účtu, video nahrávky, fotky apod.
- instalace bezpečnějšího zavírání dveří např. řetízek. Dobrou volbou je také instalace alarmu nebo kamerového systému.

- být velmi opatrný ohledně dávání své adresy, telefonního čísla, emailu a dalších údajů. Je možné také zřídit schránku na poště, aby nepřicházela do schránky, pro větší kontrolu doručené pošty. Je lepší dávat své kontaktní údaje jen lidem, které osoba zná a věří jim. Je také možné si zřídit další emailovou schránku pro komunikaci s lidmi, jež nejsou osobě až tak dobře známy.
- pokud osobě již stalker volá na telefon, tyto telefonáty si alespoň administrativně zdokumentovat. Je možné si nechat změnit číslo, které již nebude nikde uváděno.
- je dobré chránit i počítač nainstalováním kvalitního firewallu a spywaru, pravidelně aktualizovaného.

2.8 Stalking u dětí a adolescentů

Ačkoliv takovýto typ chování mezi dětmi a adolescenty u nás zatím není příliš znám, musíme jeho případnou existenci vnímat stejně jako v zemích, kde je stalking aktuálním tématem již delší dobu. Jedním z prvních zaznamenaných důkazů o tomto chování podal McCann (Boon a Sheridan in Bran, 2006), kde popisuje příklad 13leté dívky, jež trpěla erotomanií. Předmětem její fixace byl učitel, později ošetřující lékař. Učitelkou později začala psát romantické dopisy, ovšem po jasném odmítnutí, které byla schopná vnímat, se propadla do depresí a musela být umístěna na psychiatrii.

V dalším případě se zaměřil 15ti letý chlapec na svou bývalou přítelkyni. Tu po ukončení vztahu z její strany opakovaně sledoval a obtěžoval. Na to reagovali rodiče dívky zřízením ochranných opatření, ty ovšem chlapec porušoval a nakonec byl umístěn na psychiatrii z důvodu vyhrožování smrtí rodičům dívky, které vnímal jako překážku při kontaktu s dívkou. McCann uvádí celkově 13 případů stalkingu mezi dětmi a adolescenty a poukazuje na jejich shodnost s případy mezi dospělými. Adolescenti používají stejné techniky, existují zde podobné procentuální poměry žen a mužů mezi pachateli a oběťmi a ve stejné míře se v těchto případech také vyskytuje násilí.

U adolescentů tedy existují velmi podobné charakteristiky, ani motivy pronásledování se neliší, objevují se jako pokusy o navázání kontaktu či romantického vztahu, jako následek odmítnutí na snahu navázat kontakt nebo také jako forma pomsty při odmítnutí nebo při jiných příležitostech.

Zajímavou kapitolou je u stalkingu adolescentů ale pronásledování mezi rodinnými příslušníky a to přímo rodiči a dětmi. Mc Cann navrhl pro lepší definování takovýchto případů 3 kritéria:

- 1.) vzorec obtěžujícího a ohrožujícího chování, ve kterém je zapojen rodič a dítě, by měl odpovídat právní definici stalkingu,
- 2.) měly by být zaznamenány právní akty proti pronásledování stejně jako u jiných případů,
- 3.) stalking měl být brán v úvahu, pokud rodiče a děti žijí odděleně.

Při nesplnění všech tří kritérií by se jednalo o konfliktní a zneužívající chování v rodině.

Kyberstalking

V letech 1995 až 2000 se prudce rozšířila možnost využití Internetu mezi běžnými občany. Internet s sebou bohužel také přinesl některá negativa, ke kterým kromě jiného právě kyberstalking patří. Nesmíme ale zapomínat, že tento fenomén se týká nejen dospělých, ale i adolescentů a dětí.

Kyberstalking je do určité míry shodný s kyberšikanou, a to pokud motivem komunikace je pomsta a cílem komunikace ponížení oběti. V tom případě kyberstalking zahrnuje dehonestující útoky (nadávání, urážení nebo ponižování realizované pomocí SMS zpráv, e-mailů, v chatu, diskuzi a publikací zesměšňujících fotografií, audio nebo audiovizuálních nahrávek), vyhrožování a vydírání, útoky na elektronické účty (e-mailové, diskuzní, účty ke vzdělávacímu prostředí atd.) a jejich manipulaci. Kyberstalking můžeme zahrnovat jak pokračování sociálních vztahů mimo internet tak může také pomocí elektronické komunikace vzniknout. Stejně jako u technik nevyužívajících elektronickou komunikaci může zahrnovat hrozbu násilí.

„Godwin podotýká, že sklon k násilnému jednání se může u kyberstalkerů lišit. Podle Godwina se zde vyskytují dva typy stalkerů: cizinci a stalkeri – známí. V případě cizího stalkera nezná on svou oběť a naopak. Naopak u online setkávání stalkera a oběti tyto osoby vyvíjely běžný nebo přátelský vztah mimo síť a ve chvíli, kdy se jejich vztah začal horšit, převedli konflikt na Internet.“ (Morewitz, 2003, s 19) Godwin si také myslí, že kyberstalkeri, jež svou oběť znají jsou daleko více náchylní k užití násilí než ti, jenž svou

oběť z počátku neznají. Ať již pro více informací o oběti z předchozího setkávání a její lepší fyzickou dohledatelnost nebo z důvodů chybějícího fyzického kontaktu, který by zájem stalkera podpořil.

2.9 Falešné oběti

U tohoto poměrně nově společensky známého fenoménu se můžeme setkat také s tzv. falešnými oběťmi. Jsou to osoby, jež se z různých důvodů prezentují jako oběti stalkingu, ačkoliv pachatel ani trestný čin neexistují. „Další termíny, jež se pro tuto skupinu používají jsou nepravá oběť, falešná oběť, údajná oběť nebo předstírající oběť. Ke konci 20. století byl odborníky zaveden pojem „syndrom falešné viktimizace - SFV“

(Zona in Čírtková, 2008, s 102).

Tyto falešné oběti nejsou doménou pouze tohoto jevu, vyskytují se prakticky všude tam, kde předstírání viktimizace přináší nějakou subjektivní výhodu.

Dle Čírtkové (2008, s 103) jsou důvody zájmu o syndrom falešné viktimizace srozumitelné a lze je shrnout:

- plýtvání zdroji,
- podryvání věrohodnosti skutečných obětí,
- podezírání nevinných osob,
- negativní politické dopady,
- plýtvání nevhodnou pomocí.

Syndrom falešné viktimizace zatím nepředstavuje ustálený pojem, je odborníky používán pro falešné oběti různých trestních činů.

Tento syndrom zahrnuje dvě skupiny osob: první skupina svou viktimizaci předstírá záměrně a vědomě. Osoby spadající do druhé skupiny mají opravdu pocit, že se staly obětí pronásledování ovšem u nich je to způsoben zhoršeným kontaktem s realitou. Jsou to tedy osoby s narušenou psychickou stránkou. Stejně jako pachatelé, i oběti se staly objektem zájmu výzkumníků. Mullen a další australští vědci zkoumali vzorek 150 osob, které prošli jejich klinikou a rozdělili falešné oběti na pět kategorií:

Pachatelé vydávající se za oběti stalkingu – zde je patrná záměna rolí. Rekrutuje se obvykle z narcistického ex-partnera, který se špatně vyrovnává s odmítnutím a proto u něj vzniká touha po pomstě vedoucí ke smyšleným obviněním svého ex-partnera/partnerky.

Duševně nemocní s bludy – jak název napovídá, podkladem je zde duševní porucha na straně údajné oběti. Tato trpívá paranoiou, perzekučními bludy nebo erotomanií. Sledovat je dle jejich přesvědčení můžu i více pachatelů.

Bývalé oběti stalkingu – zde nejde o smyšlený proces, ale o zvýšenou senzitivitu na některé sociální jevy z důvodu minulé viktimizace. Osoba si určité chování nesprávně vysvětluje jako nový případ stalkingu.

Umělé oběti stalkingu – Tito lidé předstírají symptomy viktimizace, aby mohly profitovat z pozice oběti. Cílem je získat pozornost a zájem okolí.

Simulující oběti stalkingu – tato skupina je velmi podobná předchozí, opět jde o získání výhod plynoucích z pozice oběti. Tyto osoby ovšem nemají zájem o psychologickou stránku věci, nýbrž o finanční a další účelové výhody.

2.10 Zákony proti stalkingu

„Kolem začátku 90. let 20. století vzrostl zájem o témata jako stalking, hodnocení bezpečnostních hrozeb, řízení rizik a viktimologie v mnoha souvisejících disciplínách jako jsou psychiatrie, psychologie, kriminologie, sociologie, veřejná politika a právo.“

(Davis, 2001, s 6)

V roce 1990 byl v Kalifornii přijat první antistalkingový zákon. O dva roky později se přidalo dalších dvacet sedm amerických států a do roku 1995 už byly zákony nějakým způsobem zasahující proti stalkingu v trestních rádech všech zemí USA. V roce 1996 nařizovalo federální právo zákaz překročení státních hranic lidí, trestaných za stalking jako prevenci stíhání jejich obětí.

V roce 1997 byl podobný zákon uveden ve Velké Británii jako „The Protection From Harassment Act“, jež byl konstruován jako „ochrana osob před obtěžováním a podobnými činy“. Do roku 2000 následovalo mnoho dalších států jako Austrálie, Japonsko, Kanada a mnoho zemí Západní Evropy. „Za takovouto explozí antistalkingové legislativy bylo po-

znání, že i navzdory většímu počtu reportáží v médiích a vzrůstajícímu počtu akademických výzkumů bylo podniknuto, nebyl stalking na známých osobách považován za trestný čin.“ (Bran, 2006, s 22)

Naopak takovéto obsesivní chování se spíše rozšiřovalo mezi běžné občany. Častými informacemi o tomto novém typu pronásledování občany zahlcovaly noviny v USA na konci 80. a začátku 90. let.

Problémem ale zůstává, že v každém z těchto států je stalking jinak definován. Zatímco většina států definuje tuto činnost jako záměrnou, zlomyslnou, stále se opakující a obtěžující činnost vůči jiné osobě, další státy zahrnují do svých definicí takové pojmy jako opakované vyčkávání, sledování, nevyžádanou komunikaci, telefonické obtěžování a vandalismus. Mnoho států vyžaduje, aby domnělý stalker byl činný v průběhu jednání pro dokázání, že se nejedná o ojedinělý případ, jiné státy specifikují počet událostí, které se musí stát, aby bylo jednání za stalking považováno. Rozdíl je také v požadavcích na důkaz reálné hrozby.

Podle Čírtkové (2008) zatím neexistuje jednoznačná a všeobecně akceptovaná definice stalkingu alespoň co se oblasti vědy a výzkumu týká. Shoda nastává v nevyžádaných pokusech o kontakt s vyhlédnutou osobou, jež jsou vytrvalé a soustavné a jež také závažně a neúnosně poškozují kvalitu života oběti. „Uvedené tři charakteristiky jsou považovány za základní, určující znaky stalkingu.“ (Čírtková, 2008, s 59)

Jak již bylo uvedeno, mělo by dojít k několika kontaktům, nebo dle Čírtkové minimálně k 10 pokusům o kontakt v době minimálně čtyř týdnů, aby bylo možno hovořit o fenoménu pronásledování v oblasti forenzní psychologie. Jasně udaný počet těchto pokusů není obsažen ani v německém nebo rakouském trestním řádu.

Například §107a rakouského trestního zákona podpojemem neodbytné pronásledování popisuje trestný čin takto: „Neodbytně pronásleduje jiného ten, kdo po delší dobu nepřipustně zhoršuje způsob jeho života tím, že

- vyhledává její blízkost,
- kontaktuje ji pomocí telekomunikačních nebo jiných komunikačních prostředků nebo prostřednictvím třetí osoby,
- za použití jejich osobních údajů pro ni objedná zboží nebo služby,

- za použití jejich osobních údajů dovede třetí osobu k tomu, že s obětí naváže kontakt.“

(Válková, 2009)

Definice i trestní sazby stalkingu se v jednotlivých zemích liší

(Jurtel in Čírtková, 2008, s 60)

- SRN až pět let (v případě způsobení smrti 10 let),
- Austrálie (Victoria) až 10 let,
- Kanada až 10 let,
- Velká Británie až 5 let,
- Austrálie (New South Wales) až 5 let,
- USA (Massachusetts) až 5 let,
- Holandsko až 3 roky,
- Belgie až 2 roky,
- Rakousko až 1 rok,
- Irsko až 1 rok,
- Japonsko až 1 rok,
- Norsko 6 měsíců,
- Dánsko 6 měsíců.

V České republice byl stalking jako trestný čin zařazen do trestního řádu s platností od 1.1.2010. Česká republika tak udělala velký krok v ochraně bezpečnosti svých občanů směrem ke svým západním sousedům.

§ 354 tr. zákoník

„Nebezpečné pronásledování

(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmou jemu nebo jeho osobám blízkým,
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo

e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,
- b) se zbraní, nebo
- c) nejméně se dvěma osobami.“

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 STALKING

Stalking - v české společnosti jev vcelku nový a hlavně nově pojmenovaný. Pronásledování tak, jak je chápáno v západních zemích má u nás prostor pro usazení se cca posledních 20 let. Za totalitního režimu bylo možné „schovat“ toto chování pod jiné praktiky. V době přelomu u nás se již v západních zemích tento jev dosti rozšířil a v reakci na to mohly být inicializovány mnohé výzkumy, jež se zaměřovaly v první řadě na prozkoumání pachatelů, jejich psychických dispozic či psychiatrických diagnóz, jejich motivace a v posledních několika letech se dostaly na řadu také výzkumy zaměřené na oběti takového chování. Ačkoliv u nás byla kratší doba ke zkoumání tohoto jevu a právní reakci na něj, máme možnost se poučit u našich západních sousedů.

3.1 Cíl výzkumu

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit informovanost o nově pojmenovaném sociálním fenoménu stalkingu mezi laickou veřejností ve Zlínském kraji. Zajímalo mě, jaký je poměr informovanosti mezi pohlavími, mezi lidmi s různým dokončeným nejvyšším stupněm vzdělání a mezi jednotlivými věkovými skupinami. Respondenti měli tedy možnost zařadit se do jedné ze čtyř věkových skupin a jedné z pěti skupin dle dosaženého vzdělání.

První část dotazníku je zaměřena na mapování povědomí u laické veřejnosti, ovšem protože jsem předpokládala, že informovanost nebude mnoho rozšířená, vysvětlila jsem v další části základní aspekty fenoménu stalkingu. Toto mělo vést k „osvětlení“ tématu tak, aby byl respondent schopen posoudit, zda se podobné jednání vyskytovalo nebo v současné době vykazuje v jeho okolí. Ve třetí části byly prezentovány právní kroky, jež je možné použít proti pachateli stalkingu a respondenti předkládali subjektivní názor na jejich opodstatnění a přiměřenost. V poslední části dotazníku se nacházejí otázky rozřazující respondenty dle pohlaví, věku a dosaženého vzdělání.

3.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor obsahoval záměrný dostupný vzorek obyvatel města Zlína. Zahrnuti byli studenti FAME UTB ve Zlíně, spolupracovníci mého přítele, kamarádi a známí. Tito lidé byli osloveni pro jejich snadnou dosažitelnost ohledně oslovení k potřebám výzkumu a jistější návratnost dotazníků díky osobní znalosti respondentů a zadavatele dotazníků. Osloveno bylo 100 respondentů, z toho pro výzkum bylo použito 84 dotazníků. Zbytek dotazníků se mi vrátil buď nevyplněn, nebo vyplněn tak, že je nebylo možné pro výzkum použít.

3.3 Výzkumné metody

Jako výzkumnou metodu jsem zvolila metodu dotazníkového šetření, jako jednu ze základních metod kvantitativního pedagogického výzkumu. „Dotazník je vlastně způsob psaného řízeného rozhovoru. Na dotazy, které jsou na rozdíl od rozhovoru psané, se vyžadují písemné odpovědi.“ (Kohoutek, 2010)

Ačkoliv je dotazník metodou subjektivní, tedy umožňuje respondentovi přizpůsobit svoji výpověď, pro větší počet odpovědí, které jsem potřebovala získat, byla tato metoda adekvátní. Předpokládám, že v dotazníku je pouze jediná otázka, která by byla natolik závažná, aby respondent zvažoval lživou odpověď a to ta, která zjišťuje zda respondent sám byl někdy pachatelem.

Dotazníkové šetření také zachovává anonymitu respondenta, což, jak jsem předpokládala, bude podle citlivosti otázek jedno z důležitých kritérií pro vyplnění dotazníku. V dotazníku je zastoupeno několik druhů otázek. Zvolila jsem otázky otevřené, s možností vypsání vlastní odpovědi, jsou zde zařazeny otázky dichotomické, otázky s možností vybrat z více možností a také otázky polootevřené, kde je po respondentovi požadováno vypsání vysvětlení v případě zvolení alternativní odpovědi. Respondenti měli tedy možnost zařadit se do jedné ze čtyř věkových skupin a jedné z pěti skupin dle dosaženého vzdělání.

První část dotazníku je zaměřena na mapování povědomí u laické veřejnosti, ovšem protože jsem předpokládala, že informovanost nebude mnoho rozšířená, vysvětlila jsem v další části základní aspekty fenoménu stalkingu. Toto mělo vést k vysvětlení tématu tak, aby byl respondent schopen posoudit, zda se podobné jednání vyskytovalo nebo v současné době

vykytuje v jeho okolí. Ve třetí části byly prezentovány právní kroky, jež je možné použít proti pachateli stalkingu a respondenti předkládali subjektivní názor na jejich opodstatnění a přiměřenost. V poslední části dotazníku se nacházejí otázky rozřazující respondenty dle pohlaví, věku a dosaženého vzdělání.

3.4 Dotazník

Nejdříve jsem použila informace o rozdělení pohlaví, zařazení do věkové skupiny a dosažené vzdělání.

Absolutní četnost			Relativní četnost			
Věk	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
15-30	27	57	84	100%	100%	100%
31-45	0	0	0	0	0	0
46-60	0	0	0	0	0	0
60 a více	0	0	0	0	0	0

Celkový počet 84 respondentů obsahuje vzorek 27 žen a 57 mužů. Všichni respondenti spadají do věkové skupiny 15-30 let to znamená 100% respondentů.

	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Dosažené vzdělání						
Základní škola	0	0	0	0	0	0
SOU	0	0	0	0	0	0
SOŠ, SŠ	27	55	82	100%	98,9%	97,62%
VOŠ	0	0	0	0	0	0
VŠ	0	2	2	0	1,1%	2,38%

Z celkového počtu 84 respondentů má nejvyšší ukončené vzdělání 82 respondentů SŠ nebo SOŠ, tzn. 27 žen – 100% a 55 mužů – 98,9%. Ve skupině mužů se objevili 2 respondenti, jež označili jako své nejvyšší dosažené vzdělání vysokoškolské. Ze skupiny mužů to tedy bylo 1,1%. Díky těmto velmi podobným výsledkům jsem se rozhodla dále dělit odpovědi jen podle pohlaví. Vráťím se tedy k otázce číslo jedna.

3.4.1 Otázka č. 1: Slyšeli jste již někdy dříve pojem stalking?

Odpověď	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Ano	14	28	42	51,85%	49,12%	50%
Ne	13	29	42	48,15%	50,88%	50%

Odpovědi na znalost pojmu stalking byly překvapivě vyrovnané. U každé odpovědi vyšlo 50% ze všech respondentů, přičemž byl minimální rozdíl mezi pohlavími. Mezi ženami mírná nadpoloviční většina slyšela tento pojem někdy v minulosti, u mužů to bylo naopak. Nadpoloviční většina pojem dříve neslyšela.

3.4.2 Otázka č. 2: Máte určitou představu, co tento pojem znamená?

Odpověď	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Ano	26	55	80	96,29%	96,49% %	95,23%
Ne	2	2	4	3,70%	3,50%	4,76%

Tato otázka byla polootevřená. Byly zde dvě možnosti, přičemž pokud respondent odpověděl, že má představu o obsahu tohoto pojmu, byl požádán, aby svou představu vypsali. Této možnosti využila většina respondentů. Ze skupiny mužů vypsali odpověď všichni, kteří pojem znali, ze skupiny žen takto nečinila pouze jedna, která v předchozí otázce označila odpověď, že pojem stalking již zaregistrovala. Odpověď s vypsáním správným vysvětlením se vyskytla i mezi lidmi, kteří na předchozí otázku uvedli odpověď, že tento pojem ještě neznají. Vypsané odpovědi byly většinou dosti stručné, ale výstižné, často se

zde objevovalo slovo pronásledování, dále také obtěžování a respondenti uváděli a různé příklady takového chování.

3.4.3 Otázka č. 3: Specifikujte z jakého zdroje jste získali informace o tomto jevu, označte ten, z nějž máte informací nejvíce.

Odpověď	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Média	11	21	32	78,57%	75%	76,19%
Známí	1	4	5	7,14%	14,29%	11,9%
Form. vzdělání	0	2	2	0	7,14%	4,76%
Odjinud	0	1	1	0	3,57%	2,38%
Neuvedeno	2	0	2	14,29%	0	4,76%

U této otázky měli respondenti vybrat zdroj, ze kterého získali o stalkingu nejvíce informací. Na prvním místě se u obou skupin umístila média s procenty blížícími se osmdesátce. Druhou nejčastěji volenou odpovědí byly informace od známých. Tento zdroj uvedlo skoro patnáct procent mužů, avšak ani jedna žena. Do odpovědí respondentů pronikli také ti, jež existenci tohoto jevu zaznamenali v průběhu formálního vzdělávání, avšak byl to minimální počet z mužské skupiny. Odpověď odjinud uvedl jeden muž tedy přes tři a půl procenta z mužské skupiny a specifikoval ji jako diskuzi ve škole, která se zdá být neformální. Objevily se také odpovědi, kde nebyl zdroj informace uveden a to u dvou žen tedy necelých patnácti procent ze skupiny žen.

Součástí této otázky bylo ještě další upřesnění. Pro respondenty, kteří uvedli jako hlavní zdroj informací média, zde byl požadavek na rozvedení této odpovědi ve smyslu časového období popř. dalších souvislostí, které získání informací provázely.

V této další části nejvíce respondentů uvedlo, že informaci získali v letech 2009 a 2010, někteří uvedli i data zasahující až 20 let zpátky, mimo časové období se však více nevyjádřili. Trochu proti očekávání byl nejčastější odpovědí související s médii seriál Ulice na TV

Nova, kde se stalking objevil. Na dalším postu se však umístily večerní zprávy a informace týkající se skutečných případů.

Po těchto úvodních otázkách byl stalking stručně představen jako fyzické či virtuální pronásledování, kontaktování vyhlédnuté osoby či osob s ní nějak spojených za účelem zhoršení kvality života cílové osoby. To mělo posloužit jako úvodník k další části dotazníku, která měla zmapovat povědomí o stalkingu ve svém okolí.

3.4.4 Otázka č. 4: Znáte někoho, kdo by podle Vás mohl být postižen stalkingem nebo naopak sám ho vykonávat?

Odpověď	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Ano	6	10	16	22,22%	17,54%	19,05%
Ne	17	34	51	62,96%	59,65%	58,62%
Nevím	4	13	17	14,81%	7,02%	19,54%

Tato otázka měla zmapovat přímou zkušenost nebo vykonávání stalkingu někým v okolí respondenta. Celkem překvapivě se zde objevil docela vysoký počet odpovědí, které ukázaly na zkušenost někoho z okolí s pronásledováním a doprovodnými aktivitami. Rozšířenější byla tato zprostředkovaná zkušenost u žen, u obou skupin byla kolem hranice dvaceti procent a celkově zprostředkovanou zkušenost uvedlo něco málo pod dvacet procent. Většina respondentů z obou skupin uvedla, že osobu s takovými zkušenostmi nebo vykonávající stalking nezná, a opět něco málo pod dvacet procent všech respondentů o takových projevech ve svém okolí neví nebo si nebyli jistí.

3.4.5 Otázka č. 5: Myslíte si, že jste se někdy stal/a Vy objektem takového jednání?

Odpověď	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem

Ano	5	7	12	18,52%	12,28%	13,79%
Ne	22	50	72	81,48%	87,72%	86,21%

Otázka číslo pět mapovala přímou osobní zkušenost respondentů se stalkingem tedy jako oběť. Zde se opět kladné odpovědi ocitly kolem dvacetiprocentní hranice. Je však možné, že někteří respondenti pochopili předchozí otázku tak, že do ní zahrnuli i sami sebe.

3.4.6 Otázka č. 6: Pokud ano, kdo je nebo byl pachatelem takového jednání?

Odpověď	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Bývalý partner/ Bývalá partnerka	1	0	1	3,70%	0	1,14%
Rodinný příslušník	0	1	1	0	1,75%	1,14%
Dřívější kamarád Dřívější kamarádka	3	1	4	11,11% %	1,75%	4,59%
Někdo jiný	0	0	0	0	0	0
Odmítnutý nápadník/ Odmítnutá nápadnice	1	2	3	3,70%	3,50%	3,44%
Kolega/kolegyně	0	1	1	0	1,75%	1,14%
Cizí osoba	0	2	2	0	3,50%	2,28%

Jako pachatele pronásledování u přímé zkušenosti se stalkingem označili respondenti nejčastěji dřívější kamarády a kamarádky. U žen tato odpověď byla zvolena třikrát častěji než u mužů. V mužské skupině byla z pronásledovatelů nejčastěji zmiňována cizí osoba a odmítnutá nápadnice nebo nápadník.

3.4.7 Otázka č. 7: Pokud Vy nebo někdo z Vašeho okolí má osobní zkušenost se stalkingem, popište prosím formu.

Odpověď	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Fyzická forma	2	0	2	7,4%	0%	2,38%
Fyzická i kyber-forma	2	5	7	7,4%	8,77%	8,33%
Kyber-forma	3	3	6	11,11%	5,26%	7,14%
Bez odpovědi	1	1	2	3,70%	1,75%	2,38%

V této otázce měli respondenti, kteří se již dříve přímo nebo zprostředkovaně setkali se stalkingem vybrat formu, která byla pronásledovatelem volena. Ženy se nejvíce setkávaly s oběma formami tedy fyzickou i kybernetickou, z celé skupiny žen to bylo přes jedenáct procent. Na druhém místě byly možnosti výběru jedné z forem tzn. fyzické nebo kybernetické. Jedna žena neoznačila žádnou z forem. U mužů se nejčastěji objevily obě formy dohromady, a to celkem u pěti mužů tedy necelých devíti procent z nich. Dále mužská skupina volila možnost kybernetické formy, z celkového počtu mužských respondentů to bylo přes pět procent. Nikdo z mužských respondentů neoznačil možnost pouze fyzické formy pronásledování a stejný počet jako u žen neoznačil ani jednu z možností.

3.4.8 Otázka č. 8: Jaký byl nebo je časový rámec trvání tohoto případu (pokud stále trvá, označte i tuto možnost).

	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Do 1 měsíce	1	3	4	3,70%	5,26%	4,76%
Od 1 měsíce do půl roku	3	3	6	11,11%	5,26%	7,14%
Od 6 měsíců do 1 roku	1	0	1	3,70%	0	1,19%

1 – 3 roky	0	0	0	0	0	0
3 – 5 let	0	0	0	0	0	0
Více jak pět let	0	0	0	0	0	0
Stalking stále trvá	2	1	3	7,40%	1,75%	3,57%
Bez odpovědi	1	0	1	3,70%	0	1,14%

U otázky číslo osm měli respondenti vybrat z možností jak dlouho stalking trval nebo trvá a pokud stále trvá, označit kromě časového rámce i tuto možnost. Nejčastěji volené časové období trvání případu bylo u mužů i žen stejné a to od jednoho měsíce do půl roku. Na druhém místě u mužů se umístila možnost časového rámce do jednoho měsíce. U žen byly na druhém místě možnost do jednoho měsíce a od šesti měsíců do jednoho roku. Dvě respondentky označily odpověď, že případ stále trvá ovšem již bez časového rámce, a jedna respondentka neoznačila žádnou z odpovědí.

3.4.9 Otázka č. 9: Jaké jsou důsledky pro cílovou osobu v přítomnosti?

Odpověď	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Psychická újma	4	5	9	14,81%	8,77%	10,71%
Fyzická újma Způsobená stalkerem	0	0	0	0	0	0
Majetková újma	1	2	3	3,70%	3,50%	3,57%
Ublížení na cti	4	1	5	14,81%	1,75%	5,95%
Žádné	0	2	2	0	3,50%	2,38%

Jiné s možností vy- psat odpověď	0	0	0	0	0	0
Bez odpovědi	1	2	3	3,70%	3,50%	3,57%

U otázky číslo devět měli respondenti vybrat možnost reprezentující důsledky pro pronásledovanou osobu v přítomnosti. U této otázky využilo několik respondentů možnosti vybrat hned několik variant. Ve skupině žen byly dvakrát vybrány dohromady odpovědi prezentující psychickou újmu a ublížení na cti. Tyto varianty byly také nejčastěji volenými možnostmi z žen. Jednou byla označena varianta majetkové újmy a v jednom dotazníku u žen zůstala otázka nezodpovězená. U mužů byla jednou volena varianta zmiňující dohromady psychickou újmu, majetkovou újmu a ublížení na cti, jednou dohromady psychická a majetková újma. Celkově nejvíce označována byla varianta psychické újmy a oproti ženám se zde dvakrát objevila možnost žádných následků v přítomnosti. Bez odpovědi zůstaly u mužů dva dotazníky.

3.4.10 Otázka č. 10: Jak byste/jste se takovému jednání bránil/a Vy nebo Vám známý člověk, který má s tímto přímou zkušenost?

Tato otázka byla otevřená, odpovědi se však opakovaly a bylo tedy možné je charakterizovat a to takto: mezi nejčastějšími odpověďmi bylo obrácení se na Policii ČR, u mužů bylo často zmiňováno také fyzické napadení pronásledovatele. Častá odpověď žen i mužů byla ignorace takového chování i osoby, která jej provádí. Zmiňovány byly také možnosti požádat o pomoc přátele a rodinu, upozornění stalkera na jeho nevhodné chování, dokumentace pronásledovatelových činností, nejistota jak reagovat a část dotazníků zůstalo bez odpovědi.

3.4.11 Otázka č. 11: Na koho byste se obrátil/a?

Odpověď	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Policie	23	48	71	85,19%	84,21%	84,52%
Rodina	20	28	48	74,07%	49,12%	57,14%
Přátele	17	42	59	62,96%	73,68%	70,24%
Partner	26	31	57	96,3%	54,39%	67,86%
Někdo jiný	0	3	3	0%	5,26%	3,57%

Otázka číslo jedenáct byla oproti minulé otázce položena tak, aby respondenti mohli zvolit člověka, lidi nebo instituce, na kterou by se obrátili pro pomoc. Odpovědi byly zčásti shodné s předchozí otázkou, která byla otevřená. Respondenti mohli vybírat z pěti možností, přičemž poslední možnost byla polootevřená a respondenti mohli dopsat někoho, kdo v předchozím výběru chyběl. Respondenti mohli vybrat i několik možností najednou. Nejvíce žen, a to celých 96 procent by se obrátilo na partnera (partnerku), přes 85 procent by se obrátilo na Policii ČR, dále na rodinu přes 70 procent a nejméně tzn. přes 60 procent žen by se obrátilo na přátele.

V mužské skupině by se nejvíce respondentů a to přes 80 procent obrátilo na Policii, přes 70 procent na přátele, třetí nejčastější v pořadí byla volena možnost obrátit se na partnerku (partnera). Druhá nejméně volená odpověď byla obrátit se na rodinu a u mužů se také vyskytly odpovědi dojednat i jiná řešení jako pomoc soukromého detektiva nebo dojednat verbálně nápravu přímo s pronásledovatelem. V souhrnu všech respondentů se na prvním místě objevila možnost obrátit se na Policii (84,52%), jako druzí byli nejčastěji voleni přátelé (70,24%), třetí partner/partnerka (67,86%), čtvrtá rodina (57,14%) a pátá detektiv a stalker (3,57%).

Ačkoliv se v určité míře opakovaly odpovědi z předchozí otázky, myslím si, že alespoň minimální vypovídací hodnotu má a to do té míry, do jaké se ukazují odpovědi, které nejsou v obou z nich obsaženy.

3.4.12 Otázka č. 12: Vykonával/a jste někdy takovou činnost?

Odpověď	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Ano	0	1	1	0%	1,75%	1,19%
Ne	27	56	83	100%	98,25%	98,81%

Tato otázka byla zaměřena na pronásledování a s tím spojených dalších činností, které měli vykonávat sami respondenti. Mezi ženami se žádná respondentka nepřihlásila k takovému chování tzn. zde bylo 100 procent odpovědi: ne. Mezi muži se k pronásledování přiznal jeden, což v mužské skupině tvoří 1,75 procenta, což se v celkovém součtu respondentů snížilo na 1,19 procenta.

3.4.13 Otázka č. 13: Od 1.1.2010 je u nás stalking trestným činem. Považujete tento krok za:

a) správný   b) zbytečný   c) nedokážu zhodnotit   d) je mi to jedno

Odpověď	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Správný	25	45	70	92,59%	78,95%	83,33%
Zbytečný	0	0	0	0%	0%	0%
Nedokážu zhodnotit	2	9	11	7,41%	15,79%	13,1%
Je mi to jedno	0	2	2	0%	3,51%	2,38%

Otázka číslo třináct názor respondentů na zařazení nového zákona, který má potírat stalking. Ženy vyjádřily souhlas v celých 92,59%, 7,41% tento krok nedokázalo zhodnotit. Ve skupině mužů tento krok uvítalo 83,33%, dále 13,1% nedokáže jeho potřebnost zhodnotit a 3,51% má patrně pocit, že se jich tento problém netýká, protože zvolili odpověď: je mi to

jedno. Pozitivní zjištění bylo, že nikdo z respondentů, jakkoliv se ho toto téma týká nebo týkalo v minulosti, nepovažuje zákon za zbytečný. V celkovém součtu respondentů považovalo nový zákon za správný krok přes 80 % respondentů, přes 13% nedokázalo téma zhodnotit 2,38% se necítí být zaangažováni.

3.4.14 Otázka č. 14: Sazby za trestný čin stalking jsou: zákaz činnosti, až jeden rok odnětí svobody, popř. se doba odnětí svobody může prodloužit pokud je obětí těhotná žena, dítě nebo pokud je čin páchan ve více osobách. Takový trest považujete za:

a) nízký   b) odpovídající   c) vysoký   d) nedokážu zhodnotit

Odpověď	Ženy	Muži	Celkem	Ženy	Muži	Celkem
Nízký	14	18	32	51,85%	31,58%	38,10%
Odpovídající	9	26	35	33,33%	45,61%	41,67%
Vysoký	0	2	2	0%	3,51%	2,38%
Nedokážu zhodnotit	4	11	15	14,81%	19,3%	17,86%

3.5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Výzkumné šetření mělo za úkol zjistit, jaká je informovanost o fenoménu stalkingu mezi laickou veřejností ve Zlínském kraji.

Podle výsledků šetření je patrné, že informovanost je průměrná. Z celkového počtu 84 respondentů odpovědělo 50% kladně na otázku, zda již někdy slyšeli pojem stalking. Protože respondenti jsou z velké většiny studenti vysokých škol na začátku studia, dá se předpokládat, že sledují dění kolem sebe a události poslední doby, kdy se stalking u nás stal více známým tedy zaznamenali.

V další otázce, která mapovala informovanost o obsahu pojmu se celých 95,23% respondentů vyjádřilo pozitivně a to v tom smyslu, že minimálně označili odpověď ano v otázce znalosti významu, většinou pak ještě doplnili vysvětlení, které obsahovalo klíčové slova nebo popisovalo nejčastější aktivity spojené s pronásledováním.

Jak se dalo očekávat, nejvíce informací respondenti získali z médií, a to celých 76,19%. Druhým významným zdrojem se stali lidé okolo tedy kamarádi a známí ovšem ji s pouze 11,9%. Pod 5% se pohybovaly ostatní odpovědi jako formální vzdělání, odjinud a někteří respondenti na otázku neodpověděli.

Následoval stručný popis problému, aby byli respondenti více kompetentní posoudit, zda se s tímto jevem již někdy setkali. Na otázku, zda znají někoho, kdo by se mohl stát obětí stalkingu nebo jej sám vykonávat odpověděla necelá pětina tedy 19,05% kladně, naopak většina a to 58,62% respondentů se je jistých, že nikoho takového ve svém okolí nemají a opět necelá pětina tentokrát 19,54% si není jistá.

Otázka zaměřená na respondentovu osobní zkušenost se stalkingem v roli cílové osoby odhalila, že pouze 13,79% z celé dotazované skupiny se cítí být přímo tímto problémem dotčeni. Tento výsledek přesahuje výsledky výzkumů, které proběhly v USA a ukázaly v populaci zkušenost s tímto jevem mezi 2 a 8% a které byly předpokládány také pro Evropu. Samozřejmě díky velikosti a rozložení vzorku nejde paušalizovat, ovšem výsledek je zajímavý. Zbýlých 86,21% zkušenost s tímto jevem jako cílová osoba nemají.

Respondenti, kteří mají buď přímou osobní zkušenost s pronásledováním, nebo znají případ někoho z jejich okolí měli možnost charakterizovat, z jakého prostředí okolo cílové osoby pronásledovatel pochází nebo pocházel. Nejvíce respondentů jej charakterizovalo jako dřívějšího kamaráda/kamarádku tedy osobu blízkou, která do určité míry zná jejich zvyky a životní dráhu. Ze všech respondentů tuto skupinu označilo 4,59%. Těsně za bývalými přáteli se umístil odmítnutý nápadník/odmítnutá nápadnice s 3,44%. U 2,28% měla pronásledování vykonávat cizí osoba a do 1,14% spadají charakteristiky jako bývalý partner/bývalá partnerka, osoba z rodiny a kolega/kolegyně. Na otázku ohledně charakteristiky vztahu mezi obětí a stalkerem úzce navazuje forma pronásledování a dalších činností. Nejvyšší počet respondentů má přímou nebo zprostředkovanou zkušenost s oběma formami pronásledování tedy fyzickou i kyber-formou a to celých 8,33%. Jako druhá se umístila kybernetická forma s 7,14% a nejnižší přímou nebezpečností. Pouze fyzickou formu označilo pouze 2,38% respondentů a dva z těch, kteří měli zkušenost s tímto jevem, neodpověděli, což v celkovém počtu respondentů činí opět 2,38%.

Navazující otázka týkající se délky známých případů měla za úkol zmapovat případy a roztrždit je do několika časových úseků. Nejčastěji trvaly případy týkající se nějakým způsobem respondentů od jednoho měsíce do šesti měsíců a to v 7,14%. Druhou nejčastěji zmiňovanou dobou je doba do jednoho měsíce, která se objevuje ve 4,76% odpovědí. Následuje doba od šesti měsíců do jednoho roku s 1,19%, delší doba než jeden rok nebyla zaznamenána. V 3,57% odpovědí respondenti uvedli, že případ stále trvá, ovšem protože přes upozornění v otázce nezaznačili časový údaj, můžeme se o délce případu pouze dohadovat. Určitá část dotazníků, konkrétně 1,14% zůstala bez odpovědi.

Dále jsem se dotazovala na důsledky známého případu v současné době. Zde uvedlo nejvíce respondentů, celých 10,71% psychickou újmu cílové osoby, 5,95% odpovídajících uvedlo ublížení na cti. Na třetím místě co do četnosti se umístila majetková újma s 3,57%. Druhou nejméně volenou odpovědí bylo vyjádření nulových důsledků pro oběť – 2,38% a

odpovědi: fyzická újma způsobená stalkerem a jiné následky s možností vysání odpovědi nebyly označeny nikým.

Respondenti také zodpovídali otázku jak by se bránili nebo jak se bránil známý člověk stalkingu vystavený. Na to většina lidí odpovídala spíše ve smyslu - kam by se obrátili pro pomoc. Někteří z nich ale také volili přímý kontakt se stalkerem, který by případně měl i prvky násilné činnosti. S touto úzce souvisí také následující otázka, která dává respondentů na výběr přímo osoby nebo instituce, které by v případě potřeby pomoci kontaktovali. Protože mohli respondenti vybrat několik možností najednou, byly u většiny odpovědí nadpoloviční preference. Konkrétně Policii ČR by kontaktovalo plných 84,52% respondentů, přátele 70,24%, na partnera nebo partnerku by se obrátilo 67,86%, rodina získala 57,14% a ještě zde byla polootevřená možnost někdo jiný, kam respondenti vepsali buď soukromého detektiva nebo samotného stalkera a to v 3,57%.

V jedné z otázek měli respondenti možnost sebereflexe a výpovědi, zda oni sami prováděli někdy činnost spojenou s pronásledováním. Pouze jeden muž se přiznal k takovým aktivitám, z celkového počtu respondentů tedy šlo o 1,14%.

Následovalo mapování názorů na právní řešení pronásledování a jeho úpravu u nás. Zde se respondenti vyjadřovali k novému trestnímu řádu, platnému od 1.1.2010, kdy byl nový zákon zařazen. Tento krok chápe pozitivně většina respondentů, konkrétně 83,33%, 13,1% si myslí, že nejsou kompetentní k rozhodnutí o potřebě zákona a 2,38% respondentům nepřipadá tato problematika patrně natolik závažná, aby se jí dále zabývali.

Poslední otázka má za úkol zjistit názory respondentů na délky trestů, které následují trestným činem stalkingu. Zde nejvíce respondentů vyjádřilo spokojenost se stávajícím stavem věci a to 41,67%, 38,10% se zdály tresty nízké, 17,86% nedokázalo posoudit závažnost tohoto trestného činu a pouze 2,38% respondentů se tresty zdály příliš vysoké.

3.6 Doporučení pro praxi

Protože výsledky výzkumného šetření dopadly nad mé očekávání pozitivně, nemyslím si, že bylo potřeba rozšířit informovanost u lidí, kteří tvořili vzorek. Jiná situace ovšem může nastat, pokud by většinu vzorku netvořili studenti vysoké školy.

Doporučení by ovšem směřovalo ke zdrojům, ze kterých se lidé mohou o tomto tématu dozvědět. Ačkoliv výsledek, že informovaní respondenti měli z více, než 70% informace z médií není překvapivý, trochu negativní je již výsledek, že z formálního vzdělání mělo informace jen pod 5% respondentů. Vzhledem k tomu, že v následující otázce skoro pětina respondentů odpověděla, že znají ze svého okolí osobu, jež by mohla být sama pronásledovatelem nebo by mohla být v roli oběti, je alarmující, že číslo reprezentující formální vzdělání v této oblasti je tak nízké. Dalším důvodem pro zařazení tohoto tématu do vzdělávání jsou také výsledky dalšího dotazu, kde vyšlo najevo, že i z relativně malé skupiny lidí má více než deset procent s tímto jevem osobní zkušenost. Předpokládám, že by stačilo věnovat novému tématu jednu vyučovací hodinu během základní školy např. v předmětu občanská výchova, kde by byly obsaženy hlavní body popisující tento problém s následným doporučením, kam se mají oběti nebo jejich blízcí obrátit. Pokud by bylo možné věnovat tomuto tématu více času, bylo by určitě přínosné vysvětlení, jak se zachovat, pokud se pronásledovatelem stane některá z dříve blízkých osob. Z výzkumného šetření vyšlo najevo, že největší podíl stalkerů se rekrutuje z dřívějších kamarádek a kamarádů, v ostatních výzkumech je velký podíl osob, kteří byli dříve partnery.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem shrnula poznatky o jevu, který je u nás nově označen jako stalking. V první kapitole jsem představila zdroje, ze kterých pojem pochází, jeho vývoj napříč staletími a postupné množení variací, jak se dá použít. Dále jsem se zabývala erotomanií, předchůdkyní dnešního stalkingu a jejím výskytem v dřívější psychiatrické literatuře. Na tuto část navazuje kapitola popisující psychologické rysy pachatelů, jejich rodinné zázemí a patologické jevy, které se vyskytly v jejich předchozím životě.

Kapitola stalking jako sociální fenomén popisuje první zmínky o tomto jevu v USA, statistiky výskytu jevu ve společnosti a restriktivními opatřeními uplatňovanými v USA. jsou také popsány typické aktivity při stalkingu a jejich dělení dle různých autorů. Následující typologie pachatelů opět dle několika autorů pomáhá nahlédnout na fenomén z více úhlů a pochopit jeho roli ve společnosti.

Data z výzkumů zaměřených na oběti pronásledování ukazují charakteristiku obětí, nejčastější délku trvání případů a dopady na životy obětí. Problematika obětí pokračuje popisem jednotlivých přístupů, které může oběť ve směru ke stalkerovi využít.

Další kapitola se věnuje rozšířenosti jevu u dětí a adolescentů a nejčastějšími formami používanými mezi nimi.

Práci doplňují také informace o problematice falešných obětí a zákonech omezujících pronásledovatelovo chování v ČR a zahraničí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.

MELOY, Reid J. *The psychology of stalking : Clinical and Forensic Perspectives*. California : Academic Press, 1998. ISBN 978-0-12-490561-0.

MULLEN, Paul E.; PATHÉ, Michele; PURCELL, Rosemary. *Stalkers and their Victims*. 2nd edition. New York : Cambridge University Press, 2009. ISBN 978-0-521-73241-3.

BRAN, Nicole. *Stalking* [online]. London : Reaktion Book Ltd, 2006 [cit. 2010-04-17].

Dostupné z WWW:

<<http://books.google.cz/books?id=JaL3MBoSofYC&printsec=frontcover&dq=bran+nicol+stalking&lr=&cd=1#v=onepage&q&f=false>>. ISBN 978-1-86189-289-8.

Česko. Trestní zákoník. In *Trestní předpisy*. 2009, částka 354, s. 1-421. Dostupný také z WWW: <<http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/ruzne/navrhy-novely-nove-zakony/456-trestni-zakonik-2010-online-k-prohlednuti.html>>. ISBN 978-80-7208-782-2.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila . Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování. *Kriminalistika* [online]. 2004, 6, 4, [cit. 2010-02-25]. Dostupný z WWW:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2004/0404/frystak1_info.html>. ISSN 1210-9150.

DAVIS, Joseph A. *Stalking crimes and victim protection : Prevention, Intervention, Threat Assessment and Case Management* [online]. Florida : CRC Press LLC, 2001 [cit. 2010-03-01]. Dostupné z WWW:

<<http://books.google.cz/books?id=PEtMqsgISPsC&printsec=frontcover&dq=stalking+cri>

mes+and+victim+protection&source=bl&ots=oYXpA1_xzZ&sig=dDQv5vaSock0RVhRRw7bnMpwoyE&hl=cs&ei=S5_JS8bMDdGcON72yZ4G&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=3&ved=0CBcQ6AEwAg#v=onepage&q&f=false>. ISBN 0-8493-0811-9.

DAVIS, Keith E. *Stalking : Perspectives on Victims and Perpetrators* [online]. Broadway : Springer Publishing Company, 2002 [cit. 2010-02-23]. Dostupné z WWW:

<http://books.google.cz/books?id=TBYRmvKQ3dAC&printsec=frontcover&dq=davis+stalking&source=bl&ots=dRi879wTgd&sig=t9cL66vubQJrjcdzoAa9H5ap7VI&hl=cs&ei=e6vJS7DiFoOROMD96NEF&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CAYQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false>. ISBN 0-8261-1535-7.

DRESSING, Harald; KUEHNER, Christine ; GASS, Peter. Lifetime prevalence and impact of stalking in a European population : Epidemiological data from a middle-sized German city . *The British Journal of Psychiatry* [online]. 2005, 187, [cit. 2010-02-23]. Dostupný z WWW: <<http://bjp.rcpsych.org/cgi/content/full/187/2/168>>. ISSN 1472-1465.

KOHOUTEK, Rudolf. *Dotazník jako průzkumná metoda* [online]. 2010 [cit. 2010-04-26].

Psychologie v teorii a praxi. Dostupné z WWW:

<<http://rudolfkohoutek.blog.cz/1002/dotaznik-jako-pruzkumna-metoda>>.

MOREWITZ, Stephen J. *Stalking and violence : New Patterns of Trauma and Obsession* [online]. New York : Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2003 [cit. 2010-04-15]. Dostupné z WWW:

<http://books.google.cz/books?id=urJLL0K9ITwC&printsec=frontcover&dq=morewitz+stalking+and+violence&source=bl&ots=4EV1I7_IkV&sig=ff1HunJyD7rStQLocSj9jBzuXpA&hl=cs&ei=6r7JS9REhcQ4xqHliAY&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=1&ved=0CAgQ6AEwAA#v=onepage&q&f=false>. ISBN 0-306-47365-8.

ROKKERS, John. *Sexual Harassment Support* [online]. 2010 [cit. 2010-04-05]. Stalking. Dostupné z WWW: <<http://www.sexualharassmentsupport.org/Stalking.html>>.

SHANNAN CATALANO, Katrina Baum, et al. *National Crime Victimization Survey* [online]. 2009 [cit. 2010-04-23]. Stalking victimization in the United States. Dostupné z WWW: <<http://www.ncvc.org/src/AGP.Net/Components/DocumentViewer/Download.aspxnz?DocumentID=45862>>.

VÁLKOVÁ, Helena. *IPravník* [online]. 2009 [cit. 2010-04-05]. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. Dostupné z WWW: <<http://www.ipravnik.cz/?CatID=17&rbSearchSource=articles&txtExpresion=stalking>>.

SEZNAM TABULEK

Str. 21 – Nejčastější aktivity pachatele směrem k oběti,

Str. 29 – Presidential stalkers

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den vážený/vážená respondente/respondentko,

jmenuji se Zuzana Hejdová a jsem studentkou fakulty humanitních studií na UTB ve Zlíně. Touto cestou bych Vás chtěla požádat o vyplnění krátkého dotazníku určeného k využití pro moji diplomovou práci. Tato práce je zaměřená na téma stalkingu, nově pojmenovaného společenského fenoménu. Klade si za cíl zmapovat povědomí o tomto jevu ve Zlínském kraji mezi laickou veřejností. Je zcela anonymní a jeho vyplnění by Vám mělo trvat necelých deset minut. Otázky prosím vyplňujte popořadě.

1.) Slyšeli jste již někdy dříve pojem stalking? (kromě krátkého vysvětlení v úvodu)

a) ano   b) ne

2.) Máte určitou představu, co tento pojem znamená ?

a) ano - vypište prosím

.....
.....
.....
.....

b) ne

Pokud jste informováni, vyplňte další dotaz, jinak přeskočte k vysvětlení pojmu.

3.) Specifikujte z jakého zdroje jste získali informace o tomto jevu, označte ten, z něž máte informací nejvíce.

a) z médií   b) od známých   c) formálním vzděláním   d) odjinud.....

Pokud jste označil/a odpověď za a) z médií, upřesněte prosím časový údaj první informace popř. souvislosti

.....
.....
.....

Stalking – stručné vysvětlení pojmu:

Projevuje se opakovaným fyzickým nebo virtuálním sledováním, nechtěnými kontakty (smsky, volání, dopisy atp.), dlouhodobým sledováním aktivit dotyčné osoby a sbíráním informací o ní, případně nemístným oslovováním jejích příbuzných, přátel, zaměstnavatele atp. za účelem zhoršení kvality jejího života. Takový zájem cílenou osobu obtěžuje, narušuje její soukromí a může vzbuzovat strach, někdy ústí až ve vraždu cílové osoby.

Po tomto stručném vysvětlení jste určitě více kompetentní k vysledování podobného chování ve svém okolí.

4.) Znáte někoho, kdo by podle Vás mohl být postižen stalkingem nebo naopak sám ho vykonávat?

a) ano   b) ne   c) nevím

5.) Myslíte si, že jste se Vy někdy stal/a objektem takového jednání?

a) ano   b) ne

6.) Pokud ano, kdo byl nebo je pachatelem takového jednání?

a) bývalý partner/partnerka   b) odmítnutý nápadník/nápadnice

c) rodinný příslušník   d) kolega/kolegyně

e) dřívější kamarád/kamarádka   f) cizí osoba

d) někdo jiný.....

7.) Pokud Vy nebo někdo z Vašeho okolí má osobní zkušenost se stalkingem, popište pro-
sím formu:

- a) fyzická   b) fyzická i kyber-forma (telefon, internet)
- c) kyber-forma

8.) Jaký byl nebo je časový rámec trvání tohoto případu? (pokud stále trvá, označte i tuto
možnost)

- a) do 1 měsíce   b) od 1 měsíce do půl roku
- c) od 6 měs. do 1 r.   d) 1 – 3 roky
- e) 3 – 5 let   f) více jak 5 let   g) stalking stále trvá

9.) Jaké jsou důsledky pro cílovou osobu v přítomnosti?

- a) psychická újma   b) fyzická újma (způsobená stalkerem)
- c) majetková újma   d) ublížení na cti   e) žádné
- f) jiné, uveďte.....

10.) Jak byste/jste se takovému jednání bránil/a Vy nebo Vám známý člověk, který má
s tímto přímou zkušenost?

.....
.....
.....

11.) Na koho byste se obrátil/a? (můžete označit i více odpovědí)

- a) na policii   b) na rodinu   c) na přátele
- d) na partnera   e) někoho jiného.....

12.) Vykonával/a jste někdy takovou činnost?

- a) ano   b) ne

13.) Od 1.1.2010 je u nás stalking trestným činem. Považujete tento krok za:

- a) správný   b) zbytečný   c) nedokážu zhodnotit   d) je mi to jedno

14.) Sazby za trestný čin stalkingu jsou: zákaz činnosti až jeden rok odnětí svobody, popř. se doba odnětí svobody může prodloužit pokud je obětí těhotná žena, dítě nebo pokud je čin páčán ve více osobách. Takový trest považujete za:

- a) nízký   b) odpovídající   c) vysoký   d) nedokážu zhodnotit

Jste:

- a) muž   b) žena

Je Vám:

- a) 15 – 30 let   b) 31 – 45 let   c) 46 – 60 let   d) nad 60 let

Vaše nejvyšší dosažené vzdělání je:

- a) základní škola
b) střední odborné učiliště   d) vyšší odborná škola
c) střední (odborná) škola   e) vysokoškolské vzdělání

Děkuji Vám za Váš čas